

TARTU ÜLIKOOL
Majandusteaduskond
Ettevõtetmajanduse instituut

Siim Isküll

**LÜHIAJALISTE FINANTSINVESTEERINGUTE
JUHTIMINE KIIRLAENU PAKKUVA ETTEVÕTTE
OÜ SNEL GRUPP NÄITEL**

Bakalaureusetöö

Juhendaja: Maire Nurmet

Tartu 2013

Soovitan suunata kaitsmisele

.....

(juhendaja allkiri)

Kaitsmisele lubatud “ “..... 2013. a.

Rahanduse õppetooli juhataja dots. Priit Sander

.....

(õppetooli juhataja nimi ja allkiri)

Olen koostanud töö iseseisvalt. Kõik töö koostamisel kasutatud teiste autorite tööd, põhimõttelised seisukohad, kirjandusallikatest ja mujalt pärinevad andmed on viidatud.

.....

(töö autori allkiri)

SISUKORD

Sissejuhatus	4
1. Lühiajaliste finantsinvesteeringute juhtimise teoreetilised alused	7
1.1 Lühiajalise finantsinvesteeringu mõiste ja juhtimise vajadus finantseerimisasutuses	7
1.2 Probleemse võlgnevuse vältimine finantseerimisasutuses krediidiriski maandamise abil	12
1.2.1 Krediidiriski maandamise kvalitatiivsed tehnikad finantseerimisasutuses	15
1.3 Probleemse võlgnevuse suuruse hindamine ja analüüs	20
1.4 Probleemse võlgnevuse sissenõudmine	26
2. OÜ Snel Grupp lühiajaliste finantsinvesteeringute juhtimine	33
2.1 Eesti finantsteenuste turu ülevaade	33
2.2 OÜ Snel Grupp tutvustus	35
2.3 Krediidiriski juhtimine OÜ-s Snel grupp	38
2.4 Võlgade sissenõudmine OÜ-s Snel grupp	44
2.5 Probleemse võlgnevuse analüüs ja maksekäitumine ettevõttes	48
2.5.1 Klientide maksedistsipliin maakondade järgi	49
2.5.2 OÜ Snel Grupp võlgnike vanuseline jaotuvus	51
2.6 Ebatõenäoliselt laekuvad summad ja nende arvestus	52
2.7 Skooringumudel ja soovitused ettevõtte debitoorse võlgnevuse juhtimise parandamiseks	55
Kokkuvõte	60
Viidatud allikad	62
Lisad	66
Summary	70

SISSEJUHATUS

Ettevõtte käibevara moodustub aktivest, mille hulka kuuluvad raha, väärtpaberid, debitoorne võlgnevus ja varud. Ettevõtte eesmärgiks on kõik need aktivad aasta jooksul rahaks muuta. Finantseerimisasutuse aktivest varud praktiliselt puuduvad ja tuleb tegeleda peamiselt lühiajalistest finantsinvesteeringutest tuleneva debitoorse võlgnevuse rahaks muutmisega.

Kui kaupu müüvas ettevõttes tekib debitoorne võlgnevus kaupade väljastamisel lubades kliendil nende eest tasuta viivitusega, siis finantseerimisasutuses tekib see otsusest investeerida lühiajaliselt ettevõtte raha sisuliselt võlakirjadesse, mis on laenulepingu vormis ning mille väljaandjaks on füüsilised isikud. Osa debitoorsest võlgnevusest käib ettevõtte tavapärase äritsükli juurde, osa aga muutub teatud aja möödudes problemaatiliseks. Problemaatilise debitoorse võlgnevuse võimalikult väiksena hoidmisel on oluline korrektne lühiajaliste finantsinvesteeringute juhtimine. Debitoorse võlgnevuse ehk lühiajaliste nõuete osakaal finantsettevõtete varades on väga suur. Eesti statistikaameti andmetel on 2012 aasta 3. kvartali lõpu seisuga eesti finantsettevõtete koguvara 2 499 848 tuhat eurot, millest laenud ehk mitteproblemaatiline debitoorne võlgnevus moodustab 753 462 tuhat eurot ja viitlaekumised, ettemakstud kulud ja nõuded 1 098 972 tuhat eurot. Finantseerimisasutuste viitlaekumised, mis on teisisõnu problemaatiline debitoorne võlgnevus, moodustavad väga suure osa nende käibevarast. Sellepärast on finantseerimisasutuse seisukohast äärmiselt oluline korrektne lühiajaliste finantsinvesteeringute juhtimine, sest vastasel juhul ähvardaks neid üsna pea pankrot.

Kaubakrediit asendub tänapäeval järk järgult finantskrediidiga. Erinevate laenutoodete ja nende kasutajate hulk suureneb iga aastaga. See tähendab, et inimestel on tekkinud harjumus tarbida kohe ning lükata sellest tekkivad kulutused järgmistesse perioodidesse. Eestis on aga paraku palju inimesi, kes ei saa endale panga välja antavat krediitkaarti lubada ning peavad krediidi saamiseks kasutama kommertspankade asemel

muid finantsteenuseid pakkuvaid ettevõtteid, kes on nõus võtma suuremat riski. Eelnevat väidet kinnitab asjaolu, et kiirlaenuettevõtete arv on viimastel aastatel järk-järgult kasvanud. Lisaks finantsteenust pakkuvate ettevõtete arvu kasvule on kasvanud ka selliseid teenuseid kasutavate inimeste hulk. Ühelt poolt on sellele kaasa aidanud majanduskriis ning inimeste suurenenud vajadus finantsteenuste järgi, kuid ilmselt oleks ka majanduskriisi mõjudeta peaaegu sama palju kiirlaene pakkuvaid ettevõtteid. Kiirlaenu pakkuvate ettevõtete üle on toimunud pidev arutelu ka meedias. Probleeme on tekitanud suur võlglaste osakaal teenuse kasutajate hulgas ning kõrged intressid.

Bakalaureusetöö eesmärk on ettevõtte lühiajaliste finantsinvesteeringute juhtimise parandamine, mille saavutamiseks koostatakse skooringumudel. Eesmärgi saavutamiseks on autor püstitanud järgmised uurimisülesanded:

- Lühiajaliste finantsinvesteeringute ja debitoorse võlgnevuse juhtimise omavahelise seose kirjeldamine finantseerimisasutuse seisukohast lähtudes;
- Kirjeldada finantsteenusena kiireid väikelaene pakkuva ettevõtte krediidiriski hindamise ja maandamise võimalusi ja eripärasid;
- Välja tuua finantseerimisasutuse võimalused ebatõenäoliselt laekuvate summade sissenõudmiseks;
- Analüüsida Eesti kiirlaenuturgu ja kirjeldada OÜ SNEL Grupp tegevust;
- Kirjeldada laenude väljastamise ja võlgnevuste sissenõudmise protseduuri ettevõttes;
- Analüüsida ettevõtte debitoorse võlgnevuse struktuuri maakondade ja klientide vanusegruppide lõikes;
- Analüüsida ettevõtte tulemuslikkust võlgade sissenõudmisel;
- Koostada skooringumudel ettevõtte lühiajaliste finantsinvesteeringute paremaks juhtimiseks.

Käesolev bakalaureusetöö on jagatud kaheks osaks, millest esimene, teoreetiline osa kirjeldab lühiajalise finantsinvesteeringu mõistet, seost debitoorse võlgnevusega ja juhtimise põhimõtted laiemas mõttes ning selle eripära finantseerimisasutuses. Vaatamata sellele, et ka mõningad kommerts pangad pakuvad sarnaselt finantseerimisasutustele tagatiseta väikelaene ehk omavad lühiajalisi finantsinvesteeringuid, siis neid ettevõtteid käesolevas bakalaureusetöös ei käsitleta,

sest juhtimissüsteem on kahes ettevõtte tüübis väga erinev. Käsitletakse nii probleemsete finantsinvesteeringute vältimist kui ka juba probleemsete investeeringutega toimetulekut finantseerimisasutuste kontekstis. Probleemsete finantsinvesteeringute vältimise juures selgitatakse pikemalt krediidiriski olemust. Finantseerimisasutuste teenuseid kasutavad valdavalt eraisikud, ning seetõttu on käesolevas bakalaureusetöös keskendutud vaid eraisiku krediidiriski käsitlemisele.

Töö teises, empiirilises osas selgitatakse välja OÜ SNEL Grupp krediidipoliitika ning lühiajaliste finantsinvesteeringute juhtimise eripärad. Lisaks analüüsitakse ettevõtte debitorset võlgnevust ja selle struktuuri ning töö lõpus koostab autor saadud informatsiooni põhjal skoorimudeli ning teeb ettepanekuid ettevõtte krediidipoliitika ning lühiajaliste finantsinvesteeringute juhtimise täiustamiseks. Andmed analüüside teostamiseks on saadud OÜ SNEL Grupp andmebaasidest.

1. LÜHIAJALISTE FINANTSINVESTEERINGUTE JUHTIMISE TEOREETILISED ALUSED

1.1 Lühiajalise finantsinvesteeringu mõiste ja juhtimise vajadus finantseerimisasutuses.

Eesti finantsteenuste turu moodustavad kommertspangad ehk krediidasutused ning finantsteenuseid pakkuvad eraettevõtted, kes ei ole krediidasutuste seaduse järgi krediidasutused vaid finantseerimisasutused. Eelnimetatud kahte tüüpi ettevõtteid on kerge üksteisest eristada, sest krediidasutusena registreeritud ettevõtetel on kohustus oma ärinimes kasutada sõna pank või ühistupank. Samuti saavad krediidasutused tegutseda vaid aktsiaseltsi või ühingu vormis. (Krediidasutuste seadus 2013) 2013 aasta 1. veebruari seisuga tegutseb Eestis 13 suuremat krediidasutust, kes omavad kokku ligi 98 protsenti krediidasutuste turuosast. (Pankade turuosad 2013).

Finantseerimisasutus on krediidasutuste seaduse mõistes äriühing, mis ei ole krediidasutus, kuid mille peamiseks ja püsivaks tegevuseks on osaluste omandamine või ühe või mitme krediidasutuste seaduse § 6 lõike 1 punktides 2–12 loetletud tehingu tegemine. Nende tehingute alla kuuluvad muuhulgas ka laenu andmine aga näiteks ka hoiustamisteenused ja rahamaakleri tegevus. Käesolev bakalaureusetöö keskendub niisuguste finantseerimisasutuste tegevusele, mis väljastavad kiirelt omandatavaid tagatiseta väikelaene ehk nn kiirlaene. Madis Matsina (2010:6) on mõistet kiirlaen oma bakalaureusetöös käsitlenud järgmiselt: Kiirlaen - mõiste aluseks on võetud laenu taotlemisprotsess, mis on võrreldes näiteks traditsioonilise ning pikema ajalooga kodulaenule kiirem ja lihtsam. (Matsina 2010:6) Näiteks tagatiseta väikelaenu ehk antud mõiste kohaselt kiirlaenu lubab AS Express Credit väljastada ühe dokumendi alusel ning laenuotsus tehakse väidetavalt kümne minutiga (Tere tulemast... 2013)

Tagatiseta väikelaene saab finantseerimisasutuse seiskohalt käsitleda nii lühiajaliste finantsinvesteeringutena kui ka debitoorse võlgnevusena. Oma olemuselt on mõlemad finantsvarad.

Finantsvara on vara, mis on: (RTJ 3 2011:3)

- a) raha;
- b) lepinguline õigus saada teiselt osapoolelt raha või muid finantsvarasid (näiteks nõuded ostjate vastu);
- c) lepinguline õigus vahetada teise osapoollega finantsvarasid potentsiaalselt kasulikel tingimustel (näiteks positiivse õiglase väärtusega tuletisinstrumentid);
- d) teise ettevõtte omakapitali instrument (näiteks investering teise ettevõtte aktsiatesse).

Tuginedes finantsvara definitsiooni punktile b) saame väita, et debitoorne võlgnevus on oma olemuselt finantsvara. Samuti liigituvad finantsvara alla ka lühiajalised finantsinvesteeringud. Vastavalt Raamatupidamise Toimkonna Juhendile on lühiajalised finantsinvesteeringud finantsvarad, mida tõenäoliselt realiseeritakse lähema aasta jooksul ehk kauplemise eesmärgil hoitavad ja muud lühiajalised investeeringud väärtpaberitesse. (RTJ 2 2011:13). Finantsinvesteering on oma iseloomult tegevus, kus pannakse kõrvale teatud hulk raha oodates sellelt mingit sorti kasumit määratud ajaperioodi jooksul. Raha lühiajaline väljalaenamine finantseerimisasutustes eesmärgiga teenida sellelt tulu ehk intresse kuulub selliste tegevuste hulka. Laenulepingut võib võrrelda võlakirjaga, mille tingimuste kohaselt laenatakse inimesele teatud hulk raha kohustusega maksta see kindlatel tingimustel tagasi koos intressiga. Seega on tagatiseta väikelaen finantseerimisasutuse jaoks lühiajaline finantsinvesteering.

Lähtudes tõsiasiast, et mõlemad nii debitoorne võlgnevus kui ka lühiajalised finantsinvesteeringud on finantsvarad, siis on selliste lühiajaliste finantsinvesteeringute juhtimine, kus laenatakse välja raha eesmärgiga see kindlaks tähtajaks koos intressidega tagasi saada, sarnane debitoorse võlgnevuse juhtimisele. Eesti Entsüklopeedia kirjeldab debitorset võlgnevust kui arveldussuhetes kujunevat deebitori võlgnevust kreditorile viimase seisukohast vaadatuna. Deebitor on võlgnik, laenuvõtja, laenu pakkuva ettevõtte seisukohalt vaadatuna füüsiline isik, kellele on antud laenu ja kes pole seda veel tagasi maksnud. Deebitori vastand on kreditor ehk võlausaldaja, laenuandja, antud juhul juriidiline isik, kellelt on võetud laenu, mis on alles tagastamata, või kellelt on saadud kaupu, mille eest pole veel makstud. (Debitoorne võlgnevus 2013)

Finantseerimisasutuses eksisteerib debitoorne võlg vastavalt Eesti entsüklopeedia definitsioonile suures osas välja antud laenudena, mille maksetähtaeg ei ole veel saabunud või mida ei ole vaatamata tähtaja möödumisele senimaani suudetud tagasi maksta. Ka Longmani ärisõnaraamatu debitoorse võlgnevuse (*accounts receivable*) definitsiooni järgi võib kõiki väljaantud laene käsitleda debitoorse võlana, sest debitoorne võlgnevus on raha, mis kliendid on ettevõttele võlgu ning mis kajastub bilansis varana. (Longman business...2003:398) Seda kinnitab omakorda ka Raamatupidamise Toimkonna juhend number kaks, kus on välja toodud nõuete ja ettemaksude kirje sisu ja alaliigendused. Vastavalt Raamatupidamise Toimkonna juhendile saab nõuet kajastada nii käibevara kui ka põhivara osana. Nõudena põhivara all kajastatakse kõik üle 12-kuulise tähtajaga laenud ning käibevara all kuni 12-kuulise järelejäänud tähtajaga laenud. Üldiselt on teada, et kiirlaenuettevõtted pakuvad enamjaolt kuni 12-kuulise tähtajaga väikelaene ning seetõttu võiksid kõik antud laenud kajastuda bilansis käibevarana nõuete all. (RTJ 2 2011:4)

Finantseerimisasutuse varast suurema osa moodustab lühiajalistest finantsinvesteeringutest tulenev debitoorne võlgnevus. Debitoorse võlgnevuse kontrolli all hoidmine on ettevõtte käibevarade juhtimise põhiülesanne. (Tearu, Krumm 2005:118) Debitoorse võlgnevuse juhtimine mängib olulist rolli käibevarade juhtimises. Käibevara juhtimise otsused mõjutavad aga otseselt ettevõtte maksevõimet ja ka tulukust. (Tearu, Krumm 2005:105)

Debitoorne võlg tekib sarnaselt lühiajalisele finantsinvesteeringule krediidi andmisel ning on võimalik eristada kolme tüüpi krediiti: (Erlach *et al* 2008:14)

- kaubakrediit,
- teenusekrediit,
- finantskrediit.

Kaubakrediidi puhul rahuldatakse klientide vajadusi kaupade osas, mida paljud ettevõtted ja eelkõige tarbijad ei suuda endale võimaldada kohese tasumistingimusega müügi korral. Teenusekrediidiga on tegemist juhul, kui teenuse eest maksmine toimub peale selle osutamist. Igapäevaselt märkavad tarbijad teenusekrediidi kasutamist kommunaal- ja sideteenuste puhul. Nii kaubakrediidi kui ka teenusekrediidi puhul

kasutatakse maksetingimustena kas tähtajaga arvet või järelmaksu. (Erlach *et al* 2008:14)

Finantskrediidi käsitlus on eraldatud teenuse krediidist seetõttu, et finantsteenuse osutaja põhitegevuseks erinevalt teiste teenuste pakkujatest on üldjuhul krediteerimine. Finantskrediit eeldab kasutatud krediidilt intressi maksmist. Kauba ja teenuse krediidi puhul on intressi maksmine üldjuhul pooltevahelise kokkuleppe küsimus ning enamikul juhtudel on krediidi kulukus arvestatud sisse juba toote või teenuse hinna kujundamisel. (Erlach *et al* 2008:16)

Lühiajaline finantsinvesteering on oma olemuselt finantskrediit, mille erinevus debitorsest võlast seisneb vaid selles, et debitorse võlgnevuse puhul ei oodata laenu ehk krediidi andmise eest tulu. Seega on autori arvates kauba- ja teenusekrediidi puhul tegemist puhtalt debitorse võlgnevuse, kuid finantskrediidi puhul lühiajalise finantsinvesteeringu ja debitorse võlgnevuse hübriidiga. Lühiajaliste finantsinvesteeringute juhtimine situatsioonis, kus antakse tagatiseta väikelaene on aga väga sarnane debitorse võlgnevuse juhtimisega. Sisult on siiski tegemist lühiajalise finantsinvesteeringuga, sest laenatakse ainult raha ning seda tulu teenimise eesmärgil. Käesolevas bakalaureusetöös käsitletakse finantskrediiti ning finantsinvesteeringuna antavatest tagatiseta väikelaenudest tekkivat võlga ettevõtte ees käsitletakse debitorse võlgnevusena.

Finantskrediidi maksetingimustena kasutatakse üldjuhul järgmisi võimalusi: (Erlach *et al* 2008:16)

- ühekordne maksetähtajaga makse,
- järelmaks,
- avatud konto.

Ühekordset maksetähtaega kasutatakse kommertspankades vähesel määral, finantsteenuseid pakkuvate ettevõtete puhul sagedamini. Avatud konto puhul valib klient ise kasutatava krediidisumma ning tagasimakseaja. Tagasimaksed ei ole sel juhul seotud kindla ajaperioodi või tähtpäevaga. Avatud konto näiteks on pankade poolt väljastatavad krediitkaardid, kus klient saab ise valida millal ta võetud krediidi tagasi

maksab. Kiirlaenufirmad kasutavad üldjuhul kas ühekordse tähtajaga makset või järelmaksu, mis on tehingu poolte vahel kokkulepitud ajal ja ajavahemiku jooksul perioodiliste maksetega objekti hinna tasumine. (Erlach *et al* 2008:16)

Debitoorset võlgnevust võib liigitada järgnevalt: (Saretok 2011:7)

- debitoorne võlgnevus, mis laekub korrapäraselt ja tähtaegselt;
- debitoorne võlgnevus, mis küll laekub, kuid maksmine toimub ebaregulaarselt ja mittetähtaegselt;
- ebatõenäoliselt laekuv debitoorne võlgnevus, mille põhjuseks võivad olla kliendi likviidsusprobleemid või isegi nende ootamatu pankrotistumine;
- lootusetu ja mahakandmisele kuuluv debitoorne võlgnevus, millesse kuuluvad valedokumentide esitamine või kliendi maksejõuetus.

Debitoorse võlgnevuse ja lühiajaliste finantsinvesteeringute juhtimise seisukohast tekitavad probleeme kolm viimast debitoorse võlgnevuse liiki. Tavapärane olukord eeldab, et võlgnevus laekub tähtaegselt. Kui see aga mingil põhjusel tähtaegselt ei laeku on ettevõtte jaoks tegemist probleemse võlgnevusega, mille tagasi saamiseks tuleb investeerida lisatööjõudu ja aega.

Eduka debitoorse võlgnevuse ja seega lühiajaliste finantsinvesteeringute juhtimise eelduseks on krediitmüügipoliitika eeskirjade koostamine, milles on fikseeritud maksetingimused, krediiditaotluse analüüsi põhimõtted ja krediidi haldamise protseduur. Debitoorne võlgnevus on ettevõtte seisukohalt tähtsal kohal, sõltumata majandussituatsioonidest. Majanduslanguse faasis vajab ta aga erilist tähelepanu. Ajalugu on näidanud, et majanduse tõusuaastatel ei pööra ettevõtted debitoorse võlgnevuse probleemistikule nii suurt tähelepanu ja ei teadvustata selle juhtimise suurt vajadust. (Saretok 2011:4) Finantsteenuseid pakkuva ettevõtte debitoorse võla juhtimine ei erine teistest ettevõtte tüüpidest ning lähtub kolmest aspektist: (Saretok 2011:9)

- müügingimused (laenude andmise tingimused) – krediidi andmise üldised kriteeriumid, pakutavad maksetähtajad, allahindluse võimalused;
- krediidi analüüs – riskantsete klientide väljaselgitamine, vähendamaks tekkivaid krediidikahjumeid;

- sissenõudmispoliitika – sissenõudmiseprotseduur alates meeldetuletusest kuni aktiivse sissenõudmismeetmete kasutamiseni.

Finantsteenuseid standardsetel tingimustel pakkuva ettevõtte debitoorse võlgnevuse juhtimise jaoks on olulised kõik kolm eespool nimetatud aspekti. Seetõttu on kõiki kolme oma sisult käsitletud ka järgmistes alapeatükkides. Lisaks eelmainitule saab ajalisest seisukohast vaadatuna jagada debitoorse võlgnevuse juhtimise kaheks:

- debitoorsest võlgnevusest/lühiajalisest finantsinvesteeringust tingitud probleemide vältimine,
- problemaatilise debitoorse võlgnevuse/lühiajalise finantsinvesteeringu analüüs ja juhtimine.

Müügitingimuste paikapaneku ja krediidi analüüsimise näol tegeleb ettevõtte tegelikult probleemse debitoorse võlgnevuse ehk lühiajalise finantsinvesteeringu vältimisega. Paraku tuleb aga tegeleda ka juba realiseerunud probleemse võlgnevusega. Selleks tuleb probleemset debitoorset võlgnevust analüüsida ning tegeleda aktiivselt maksetähtaja ületanud arvete likvideerimise ehk sissenõudmisega.

1.2 Probleemse võlgnevuse vältimine finantseerimisasutuses krediidiriski maandamise abil

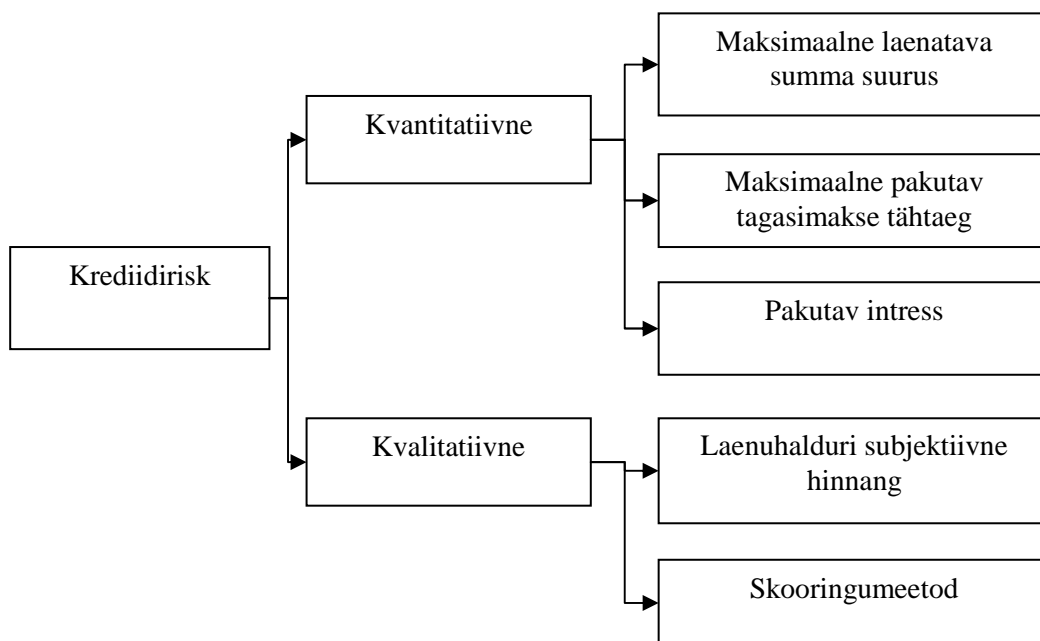
Probleemse debitoorse võlgnevuse vältimine võib oma sisult käsitleda ka kui krediidiriski minimaalseni viimist. Vastavalt Baseli Pangandusjärelevalve Komiteele on krediidirisk defineeritud kui potentsiaal, et laenaja või lepingu osapool ei täida oma lepingulisi kohustusi. Tüüpiliselt seostatakse krediidiriski pankade laenamistegevusega ning seetõttu kirjeldatakse seda kui riski, et laenu ei maksta täies mahus tagasi. (Casu *et al* 2006:259) Nõuete suure osakaalu tõttu võib kiirlaenu pakkuvat ettevõtet võrrelda traditsioonilise pangaga. Panganduses on mitmeid riske: krediidirisk, intressirisk, likviidsusrisk, välisvaluutarisk, suveräänsusrisk, operatsioonirisk ja muud riskid, mida kõike tuleb juhtida. Debitoorse võlgnevuse või finantseerimisasutuse lühiajaliste finantsinvesteeringute juhtimise seisukohalt on nendest oluline vaid krediidirisk. Samuti ei eksisteeri paljusid eelmainitud riske kiirlaenuettevõtete jaoks üldse.

Pankadele on krediidasutuste seaduse §86 lõige 1 järgi pandud järgnev nõue: Krediidasutus arvutab krediidiriski kapitalinõude standardmeetodi, sisereitingute põhimeetodi või sisereitingute täiustatud meetodi alusel vastavalt krediidasutuste seaduses ja selle alusel antud õigusaktides kehtestatud korrale. Finantseerimisettevõtete puhul aga ei kohaldata sääraseid nõudeid. See tähendab, et finantseerimisasutustele ei ole pandud kohustust oma riski standardsete meetoditega hinnata.

Enamiku finantseerimisasutuste jaoks on lootusetud võlgnevused suurim krediidiriski allikas. Need aga omakorda võivad olla põhjustatud nii halbadest müügingimustest kui ka ebapiisavast krediidi analüüsist. Krediidiriski saab jagada kaheks: (Casu *et al* 2006:279)

- kvantitatiivne,
- kvalitatiivne.

Krediidiriski kvantitatiivne osa kirjeldab ettevõtte poolt pakutavaid müügingimusi ehk krediidi andmise üldlaseid kriteeriume. Kvalitatiivne osa keskendub aga rohkem krediidi analüüsile ehk riskantsete klientide väljaselgitamisele. Kirjeldatud seost ning ühtlasi ka krediidiriski maandamise võimalusi on kujutatud joonisel 1.

Joonis 1 Krediidiriski olemus ja maandamine. (autori koostatud)

Kvantitatiivne mõõde on teisisõnu laenatava summa suurus. Traditsiooniliselt on ohjeldatakse sellist krediidiriski standardseid meetodeid kasutades. Üheks standardseks meetodiks on kehtestada maksimaalne summa, mida ühele inimesele laenatakse. (Casu *et al* 2006:279) Seda on kiirleenuettevõtted ka teinud ning üldjuhul on välja laenatavad summad väikesed, mis maandab riski.

Finantsasutuse võetud kvantitatiivne krediidirisk sõltub suuresti ka sellest, kui pikk on laenutähtaeg. Pikemaajalistel laenude puhul on võimalus suurem, et tulenevalt majandusliku olukorra muutustest, arengutest tööturul või isiklikel põhjustel satub laenuvõtja makseraskustesse ning ei suuda oma kohustusi ettevõtte ees täita. (Tõnutare 2012:8) Kiirleenu on oma olemuselt lühiaegne, kuni üheaastase tähtajaga laen ning seetõttu on laenutähtajast põhjustatud krediidirisk minimaalne. Siiski on üheaastase laenutähtaja andmine riskantsem, kui ühe kuu pikkuse tähtaja andmine, sest aasta jooksul võib inimene kaotada töö või sattuda raskesse majanduslikku olukorda suurema tõenäosusega kui ühe kuu jooksul.

Krediidiriski kvalitatiivse mõõtme hindamine tähendab kohustuste mittetäitmise ja mittetäitmisest tingitud sissenõudmisprotsessi edukuse tõenäosuse hindamist. Sissenõudmisprotsessi edukuse tõenäosus tähendab ettevõtte jaoks seda, kui palju laenust või muust võlast suudetakse tagasi saada peale kohustuste mittetäitmise tuvastamist. (Casu *et al* 2006:279) Krediidiriski kvalitatiivne hindamine on üsna erinev äriettevõtete ja eraisikute puhul. Erakliendid on finantsasutusele võrreldes äriklientidega vähem riskantsed, sest nende palk on suhteliselt stabiilne ja kergemini prognoositav. Tagatiseks on ka isiklik vara. (Kõomägi 2006:232)

Riski kvalitatiivne tase jääb aga üldiselt kiirleenu pakkuvas ettevõttes kõrgeks võrreldes kommertsbankades antavate laenudega, sest kiire laenuotsuse tegemisel ei ole võimalik hinnata kliendi krediitvõimet samasugusel tasemel nagu kommertsbankades. Kuna kvalitatiivset komponenti on väga raske maandada, siis saab riski maandada kvantitatiivselt ka kõrgendatud intressimääraga. Nii on potentsiaalselt kaotatava raha suurus kaetud teiste kvaliteetsete laenude arvelt. Kiirleenu intressimäärad on üldjuhul väga kõrged ning suur tulusus selle arvelt aitab katta lootusetuks muutunud nõudeid.

Üleüldine idee kvalitatiivse krediidiriski hindamiseks on võrrelda klientide tunnuseid ja omadusi nende klientide omadustega, kelle laenud on juba tagasi makstud. Kui kliendid on piisavalt sarnased nendele klientidele, kellele on laenu antud ning kes on tagasimaksmisel läbi kukkunud, siis lükatakse taotlus tagasi ja vastupidi. (Abdou, Pointon 2011:3) Kvalitatiivse krediidiriski hindamiseks ja maandamiseks kasutatakse spetsiaalseid tehnikaid.

1.2.1 Krediidiriski maandamise kvalitatiivsed tehnikad finantseerimisasutuses

Tavaliselt kasutatakse kvalitatiivse krediidiriski maandamiseks laenuhalduri subjektiivset hinnangut, skooringumeetodit või mõlemat korraga. Mõlemal tehnikal on omad head ja halvad küljed.

Laenuhalduri subjektiivse hinnangu puhul tõlgendab laenuanalüütik subjektiivselt laenuvõtja kohta olevat infot ning otsustab pärast info põhjalikku läbitöötamist, kas klient on kredidivõimeline või mitte. Meetodi kasuks räägib asjaolu, et see ei hõlma keerulist matemaatikat ega arvutiprogramme. Samas on saadud hinnang subjektiivne ning sõltuvuses laenuametniku professionaalsusega. Lisaks sellele on subjektiivse meetodi kasutamine kulukam, sest nõuab rohkema kvalifitseeritud tööjõu kasutamist. (Kokk 2011: 21)

Subjektiivse meetodi kasutamise puhul peavad laenuanalüütikud oskama hinnata iga kliendi vastavust krediteerimise standarditele. Paljud ettevõtted kasutavad selleks enamlevinud meetodit, mis on tuntud kui krediidi 5 C-d: (Erlach *et al* 2008:51)

- iseloom (*character*) – kliendi tahe täita oma krediidikohuseid. Seda on kõige parem hinnata krediiditaotlejate varasema maksekäitumise põhjal;
- maksevõime (*capacity*) – kliendi võime täita krediidikohustusi väljaspool põhitegevusest tulenevaid või igapäevaseid rahavoogusid;
- kapital (*capital*) – kliendi finantsressursid. Võime täita oma kohustusi põhivara arvelt juhul, kui peaks vajadus tekkima;
- tagatised (*collateral*) – panditud varad, mida saab maksete katkestamise või puudumise korral omandada;

- tingimused (*conditions*) – üldised majandustingimused, mis mõjutavad maksejõudu. Näiteks majandustingimuste paranedes võib krediidirisk väheneda.

Eraisiku krediidivõimelisuse analüüsil on oluline hinnata nende sissetulekute stabiilsust ja prognoosida tulevikusissetulekuid. Tuleb rangelt eristada, missugune osa sissetulekutest on palk ja muud tulud. Põhjus on selles, et palk on enamasti stabiilne sissetulekuallikas, aga muud tulud võivad olla ajutise iseloomuga. Sissetulekutele lisaks tuleb täiendavalt uurida ka väljaminekuid. Kiire krediidiotsuse tegemise valguses on oluline kontrollida ka isiku teovõimet. Tavapärase laenamise juures on teovõimetule isikule laenamine peaaegu, et välistatud kuid kiirlaenu pakkuvates ettevõtetes on taoline risk laenuotsuse kiirusest tingituna täiesti olemas. Tihti kasutatakse ära teovõimetuid isikuid isikliku kasu saamise eesmärgil. (Kõomägi 2006:233) Füüsilise isiku puhul on reeglina täisealisel isikul teovõime tehingu tegemiseks. Teovõimet piiratakse kohtuotsusega ning piiratud teovõimega isikut võib esindada tema eestkostja. Teovõimetu isiku tehtud tehingud ilma eestkostja nõusolekuta on Tsiviilseadustiku üldosa seaduse järgi reeglina tühised. (Reinart 2003:62) Seega sõlmides tehingu teovõimetu isikuga ei ole viimane kohustatud oma kohustusi täitma ning kui ta seda ei tee pole ettevõttel ka seaduslikku alust temalt võlga sisse nõuda.

Krediidiriski hindamisel tuleks kaaluda ka makroökonomilisi näitajaid. Ricardas Milerise läbi viidud uuringus selgus, et teaduslik kirjanduse analüüs ja empiiriline uurimus kinnitavad olulist sõltuvust makroökonomiliste näitajate ja laenuportfelli riski vahel pankades. Uuring rõhutab majandusliku keskkonna analüüsi tähtsust krediidiriski juhtimisel. (Mileris 2012:502)

Kiirlaenuettevõtte laenamise spetsiifikast tulenevalt, mis eeldab isiku kiiret tuvastamist ning laenu väljastamist, on krediidiriski hindamisel abiks AS Krediidiinfolt saadav informatsioon. AS Krediidiinfo raportid koostatakse ühe tunni jooksul alates tellimuse esitamisest, olles seega sobilikud kiirete laenuotsuste tegemiseks. Eraisikute kohta on krediidiinfolt võimalik saada nelja erinevat tüüpi raporteid, mis aitavad hinnata kvalitatiivset krediidiriski: eraisiku krediidireiting, eraisiku faktiraport, eraisiku maksehäirete raport, kinnisturaportid. (Eraisikute raportid 2013)

Kõige põhjalikuma ülevaate eelnimetatutest annab eraisiku krediidireiting. See on kuuest osast koosnev põhjalik raport, mis sisaldab valmis vastuseid krediidiotsuse langetamiseks. Faktiraport, maksehäirete raport ning kinnisturaporti olulisem informatsioon on kajastatud ka krediidireitingu raportis. Krediidireitingu raport sisaldab informatsiooni maksehäirete registri, maksuvõlgade saldo, kinnistusraamatu ja isikuga seotud ettevõtete kohta. Lisaks on raportis olemas valmis krediidihinnang ehk maksehäire tekkimise tõenäosus ja Ametlikes Teadaannetes leiduv informatsioon. (Eraisikute raportid 2013)

Krediidireitingu raporti andmeid on võimalik kõrvutada ka krediidi viie C-ga. Kliendi tahet täita oma krediidikohuseid on lihtne hinnata maksehäireregistri info põhjal, kust selgub ka lisaks olemasolevatele maksuvõlgadele maksehäirete ajalugu. Maksehäirete ajaloo uurimine näitab kliendi maksedistsipliini vaid osaliselt ning annab märku, kui see on väga halb. Seda põhjusel, et AS Krediidiinfo põhimõtete kohaselt on maksehäire laenusaaja poolt rahalise kohustuse täitmata jätmine rohkem kui 45 päeva arvates maksetähtpäevale järgnevast päevast. (Ettevõtete maksekäitumine...2013:3) Ettevõttele võib aga probleeme valmistada ka klient, kes jääb maksmisega hiljaks 30 päeva. Kliendi maksedistsipliini saab hinnata ka Ametlikes Teadaannetes oleva info põhjal. Maksevõimet on oma olemuselt suhteliselt lihtne hinnata, kui on teada kliendi ülalpeetavate arv ning sissetuleku suurus. Paraku pole aga kiirlaenu olemusest tulenevalt tihti võimalik sellist infot kiiresti omandada ning see info ei peegeldu ka krediidiinfo andmebaasist. Kliendi kapitali ja tagatise on aga jällegi antud raportis sisalduva info põhjal kerge hinnata. Kiiresti on võimalik info saada nii isikuga seotud ettevõtetest kui ka kinnistusraamatust kinnisvara olemasolu kohta.

AS Krediidiinfo 2012 aastal läbiviidud uuringust selgus, et Eesti ettevõtjad teostavad olemasolevate klientide tausta kontrollimist kaks korda harvemini kui uute klientide puhul. Enne krediidiotsuse langetamist kontrollib püsiklientide maksuvõlgasid alati 31% ja maksehäireid 27% vastajatest. (Krediidipoliitika turu-uuring 2012:1) Erandit ei saa teha ka finantsteenuseid pakkuva ettevõtte korral ning krediidikõlblikkust tuleb hinnata ka püsiklientide puhul enne igat laenuotsust.

Kogu omandatavat informatsiooni kliendi kohta on lisaks subjektiivsele hindamisele võimalik hinnata ka skooringumeetodil. Skooringumeetod jõuab tulemuseni küll samu

põhimõtteid kasutades, mida kasutab laenuhaldur subjektiivse hinnangu andmisel, kuid kokkuvõtte andmetest teeb arvutimudel. Kokkuvõtte andmetest võib finantsteenuseid pakkuv ettevõtte teha ise või kasutada selleks teiste poolt antud hinnangut. Eelnevalt kirjeldatud AS Krediidiinfo krediidiireitingu raportis on ka valmis krediidi hinnang. Esitatud krediidi võimet hindavad tulemused põhinevad sealgi statistilisel mudelil ehk skooril. Skoor ennustab isiku krediidikäitumist ja näitab, kui suure tõenäosusega võib tal aasta jooksul tekkida maksehäire. Erasiku skoori arvutamisel võetakse arvesse teave isiku maksehäiretest ja ettevõtlusaktiivsusest, arvestatakse tema aktiivsust ja uudsust krediiditurul ning informatsiooni isikukinnisvarast ja tema kohta avaldatud informatsiooni Ametlikes Teadaannetes. Seejärel grupeeritakse sarnase riskikäitumisega isikud ja arvutatakse, millise tõenäosusega tekib gruppi kuuluvatel klientidel järgmise aasta jooksul maksehäire. Mida suurem tõenäosus, seda kõrgem on isiku krediidirisk. (Eraisikute raportid 2013)

Mitmeid aastaid on finantsteenuseid pakkuvad ettevõtted kasutanud kvantitatiivseid mudeleid ja skooringutehnoloogiat. Skooringut ei kasutata mitte üksnes üksikute tehingute riski hindamiseks vaid tervete laenuportfellide haldamiseks. Nad on leidnud, et kvantitatiivne analüüs aitab neil teha paremaid äriotsuseid. Skooringutehnoloogiad on laiemalt levima hakanud juba 1980-date aastate alguses. (Schuchardt 2003:36) Skooringumeetodi puhul analüütikud kasutavad oma ajaloolist kogemust võlgnikega selleks, et püstitada kvantitatiivne mudel segmenteerimaks aktsepteeritavaid ja mitteaktsepteeritavaid laenuaotlusi. Sellise süsteemi kasutamisel on krediteerimise protsess suures osas iseseisev. Skooringumeetod aitab krediidiriski hinnata kiiresti. Seda on ka kritiseeritud kasutatud andmete statistiliste probleemide pärast. Vaatamata kriitikale käsitletakse skooringumudelid kui kõige edukamaid mudeleid, mis on kasutatud äri ja finantsvaldkonnas. Kui subjektiivse meetodi põhjal võetakse arvesse enamasti halbu tunnuseid siis skooringumeetodi puhul mõlemad. Lisaks sellel on skooringumeetodid üles ehitatud andmestikule, mis on palju suurem kui laenuhaldur suudab iseseisvalt mäletada. Skooringumeetodit kritiseeritakse kuna see võtab arvesse ainult teatud tunnuseid ning võib jätta inimesest vale mulje. Näiteks võivad mõned halvad tunnused koos teiste kombineeritud tunnustega anda hoopis positiivse tulemuse. (Abdou, Pointon 2011:4)

Eksisteerib kolm põhilist skooringumudelite tüüpi: (A Handbook... 2006:8) (Kokk 2011:26)

- statistilised,
- hinnangulised,
- hübriidsed.

Statistilise mudeli skoor ennustab kliendi maksejõuetuks muutumise tõenäosust kasutades statistilisi andmeid, olles seega kõige võimsam tööriist riski juhtimiseks. Statistiliste mudelite andmed saadakse eelnevatest laenudest. (A Handbook... 2006:8) Statistiliste skooringumudelite koostamiseks on võimalik kasutada palju erinevaid mudeleid. Mudelites kasutatakse muutujaid, mis on tüüpiliselt kas pideva või kategoorilise tunnusega. Pidevad tunnused tavaliselt grupeeritakse muutes need seeläbi kategoorilisteks. (Hand 2001:144) Statistiliste skooringumudelite ehitamiseks kasutatakse mitmeid statistilisi tehnikaid. Neid võib liigitada traditsioonilisteks ja edasiarendatuteks statistilisteks meetoditeks. Edasiarendatud meetodid nagu neuronvõrgu meetod ja geneetiline programmeerimine pakuvad alternatiivi traditsioonilistele meetoditele. Traditsioonilised meetodid on näiteks diskriminantanalüüs ning lineaarne ja logistiline regressioon. (Abdou, Pointon 2011:13)

Logistilisi regressioonimudeleid kasutatakse tänapäeval kõige sagedamini. Üks esimestest laialtkasutatavatest mudelitest oli aga diskriminantanalüüs. (Crook et al 2007:1452) Statistiliste mudelite väljatöötamine nõuab aga spetsiaalset oskust ja tarkvara. Selliste mudelite koostamisel on vajalik kõrgema statistilise hariduse olemasolu ja krediidiriski modelleerimise kogemust. (A Handbook... 2006:8)

Hinnangulised skooringumudelid kasutavad eksperthinnangut ja kogemust andes kaale ühele või teisele tunnusele. Hübriidsed mudelid on segu statistiliste ja hinnanguliste mudelite vahel. Hinnangulised ja hübriidsed mudelid hindavad suhtelist riski, kus kõrged skoorid on vähem riskantsemad ja väiksed skoorid rohkem riskantsemad. (A Handbook... 2006:8) Reaalsuses sisaldavad kõik skoorikaardid segu statistilisest- ja eksperthinnangust. Eksperthinnangut ja hinnangulisi mudeleid kasutatakse rohkem olukordades, kus ei ole piisavalt ajaloolisi andmeid ning statistilisi mudeleid piisavate andmete olemasolu korral. (A Handbook... 2006:8)

Lihtsa skoori arvutamiseks on kõige otstarbekam kasutada traditsioonilist skoorikaarti. Traditsiooniline skoorikaart on kõige algelisem mudel, millega antakse numbriline kaal iga hinnatava tunnuse igale kategooriale ning arvutatakse välja skoor, liites kokku erinevatest kategooriatest saadud kaalud. Mudeli lihtsustatud kuju on seega järgmine: (Hand 2001:144)

$$(1) \quad y = \sum_{i=1}^d \sum_{l=1}^{ci} wil \, dil$$

kus wil – kaal, mis on omistatud i -nda tunnuse ($i=1, \dots, d$) l -le kategooriale. ($l=1, \dots, ci$)
 dil – võrdne ühega, kui kliendi andmed langevad kokku i -nda tunnuse vastav kategooriaga ning 0 juhul kui ei lange.

Kaale võib anda nii ajaloolistele andmetele tuginedes kui ka eksperthinnangule tuginedes. Seega võib kirjeldatud mudel olla nii statistiline, hinnanguline kui ka hübriidne olenevalt kasutatavast informatsioonist.

Mitmed uurimused on näidanud, et skooriumudeleid ei saa täielikult mikrolaenudega tegelevate ettevõtete puhul rakendada. See ei suudaks asendada laenuhalduri rolli informatsiooni kogumisel ja otsuste tegemisel. Skooriumudeleid soovitatakse kasutada täiendava kontrolli meetodina. (JianHua; Tao 2010:1111)

Ideaalis toimub kvalitatiivse krediidiriski maandamine kasutades nii subjektiivset laenuhalduri hinnangut kui ka arvutimudelil põhinevat skooringumeetodit. Skooringumeetodi tulemus peaks olema laenuhaldurile üks olulisemaid abimehi ja oluline orientiir lõppotsuse tegemisel.

1.3 Probleemse võlgnevuse suuruse hindamine ja analüüs

Ühest küljest võime rääkida tulevasesst potentsiaalsest krediidiriskist kuid osa krediidiriskist on ettevõtte jaoks realiseerunud probleemse võlgnevuse näol. Probleemne võlgnevus ei pruugi enam laekuda.

Raamatupidamisaruannetes esitatava info adekvaatsuse nõude tõttu on vaja hinnata ebatõenäoliselt laekuvate summade suurust, vähendades selle võrra klientide tasumata summasid. Klientide tasumata summade kuluskandmine ei tähenda seda, et kliendilt

laekumata summa tasumist ei nõuta. Laekumata summade sissenõudmisega tegeletakse jätkuvalt, võttes tarvitusele vajalikud abinõud. Lootusetuks muutuvad nõuded siis, kui on saadud kindlad andmed püsiva maksevõimetuse kohta. (Tikk 2009:52)

Arve tuleb ebatõenäoliselt laekuvaks hinnata mitte ainult Raamatupidamise Toimkonna Juhenditest tulenevate nõuete tõttu vaid ka seetõttu, et omada adekvaatset ülevaadet finantseerimisasutuse käekäigust ning saada tagasisidet selle kohta, kas kasutatav krediidipoliitika on ennast õigustanud või mitte. Seega ei ole tegemist puhtalt arvestusalase nõude, vaid ka juhtimisasaselt vajaliku protseduuriga.

Raamatupidamise toimkonna juhendi number kolm §31 kohaselt kajastatakse nõuete allahindlusi kas vastaval kontraktool (näiteks „Nõuded ostjate vastu” allahindlusi kajastatakse bilansis kirjel „Ebatõenäoliselt laekuvad nõuded”) või nõude bilansilise jääkmaksumuse vähendamisena. (RTJ 3 2011:14) Järelikult on ka nõude ebatõenäoliselt laekuvaks lugemine raamatupidamise toimkonna kohaselt allahindlus ning §25 selgitab allahindluse tegemise aluseid. Finantsvara väärtuse langust ja sellest tulenevat allahindlust võib muuhulgas põhjustada mõni alljärgnevatest sündmustest või asjaoludest: (RTJ 3 2011:11)

- võlgniku (tõenäoline) pankrot või olulised finantsraskused,
- maksetähtaegadest mittekinnipidamine,
- võlgniku krediidireitingu langus.

Ebatõenäoliselt laekuvatest summadest tekkiva kahju hindamisel kasutatakse erinevaid meetodeid: (Tasane 2010:13)

- otsese mahakandmise meetod,
- statistiline meetod ehk reserveerimismeetod.

Esimese meetodi puhul hinnatakse klientidelt laekumata nõudesummasid individuaalselt. See tähendab, et iga arve tasumise tõenäosust käsitletakse eraldi. Arvete hindamine ja kuluks kandmine toimub jooksvalt. Seda meetodit kasutavad väikeettevõtjad. Teine meetod eeldab ebatõenäoliselt laekuva nõude hindamist enne, kui selgub, kes klientidest ei tasu laenumakseid. Selle meetodi puhul vaadeldakse klientide

arveid kogumina, millele antakse hinnang. Levinumaid statistilisi meetodeid on ebatõenäoliste nõuete osatähtsus klientide nõuete üldsummast ning aegumisprotokoll ehk arvete maksetähtaegade meetod. (Tasane 2010:13)

Kiirlaene pakkuvad ettevõtted on üldjuhul oma tegevuse suunanud massidesse, mis tähendab, et laene antakse palju kuid antavad laenusummad on väikesed. Seetõttu ei ole tõenäoliselt säärases ettevõttes mõistlik kasutada otsest mahakandmise meetodit selle kulukuse tõttu, sest iga nõude eraldi hindamine on seotud kuludega ning nõude väikese rahalise väärtuse korral võib selline meetod osutuda isegi majanduslikult ebaotstarbekaks. See tähendab, et nõude hindamise kulud on suuremad tema väärtusest. Seetõttu on ilmselt otstarbekas kasutada statistilist arvete maksetähtaegade meetodit.

Scott et al.(1991: 110 viidatud Saretok 2011:9 vahendusel) märgib, et põhiline kriteerium säilitamiseks kontrolli debitoorse võlgnevuse sissenõudmise üle on teadmine, et maksmata jätmise tõenäosus suureneb koos arve (makse) vanusega. (Saretok 2011:9) Aegumisprotokoll kasutabki oma olemuselt sellist lähenemist. Eelnevate kogemuste põhjal on võimalik hinnata, missuguse on laekumata jäävate summade protsentuaalne osatähtsus ning vastavalt sellele hinnata mingisugusest hetkest nõue ebatõenäoliselt laekuvaks.

Ebatõenäoliselt laekuvate arvete üldsumma määratlemine pole aga debitoorse võlgnevuse juhtimise seisukohalt piisav, et omada ülevaadet probleemidest ja prognoosida rahakäivet. Laekumata arvete analüüsil tasub uurida ja koostada järgnevaid näitajaid, aruandeid ja analüüse: (Karu 2000:81)

- laekumata arvete ja müügitulu suhe,
- võlgnevuse analüüs,
- kliendi maksetavade analüüs,
- kliendi maksetava analüüs piirkondade lõikes.

Laekumata arvete ja müügitulu suhe võrdleb ostjatelt laekumata arvete all kinni olevat rahasummat igakuiselt müügituluga. See võimaldab paremini jälgida ostjatelt laekumata arvete suurenemist. Esmapilgul võib tunduda, et näitaja annab vähe vajalikku infot, kuid arvestades ja analüüsides näitaja muutusi igakuiselt saadakse signaale võimalikest

probleemidest. Saadava operatiivse info kasutamine võimaldab vajadusel tarvitusele võtta operatiivsemad abinõusid krediitpoliitika teostamiseks, et vältida laekumata arvete planeerimata kasvu. Laekumata arvete ja müügitulu suhe leitakse, jagades laekumata arved vastava kuu lõpul müügituluga. (Karu 2000:85)

Võlgnevuse analüüsiks koostatakse vastav aruanne, mis on vajalik laekumata arvetest perioodilise ülevaate saamisel. Võlgnevuse analüüsi aruanne näitab klientide võlgnevusi teatud ajahetke seisuga klientide lõikes ehk seda: (Karu 2000:89)

- kuidas jaotuvad ostjatelt laekumata arved maksetähtaegade lõikes,
- kas laekumised hilinevad,
- kui palju laekumised hilinevad kokkulepitud tähtaegadest.

Aruande analüüs aitab märgata ja ennetada klientide potentsiaalseid likviidsusprobleeme. (Karu 2000:89)

Kliendi maksetavade analüüsis pööratakse erinevalt võlgnevuse analüüsist põhilist tähelepanu sellele, kuidas kliendid on senini maksetähtaegadest kinni pidanud. Omades ülevaadet klientide maksetavadest, on tõenäosus laekumiste täpseks prognoosimiseks suurem. (Karu 2000:93) Oma sisult on see küllaltki sarnane võlgnevuste analüüsiga, kuid annab rohkem informatsiooni selle kohta, kui laen makstakse tagasi ennetähtaegselt.

Selleks, et analüüsida klientide maksetavasid erinevate piirkondade lõikes tuleb esmalt kindlaks määrata uuritavad piirkonnad ja ajavahemikud laekumiste jälgimiseks. Analüüsitavate piirkondade valikul tuleks silmas pidada piirkonna olulisust müügitulul. Erinevaid piirkondi ei ole mõttekas eraldi välja tuua kui maksetavad on piirkondades sarnased või piirkond on väga väike. Ajavahemikud valitakse lähtudes kliendile antud maksetähtajast. Võib eristada laekumisi enne maksetähtaega ning vastavate perioodidena peale maksetähtaega. (Karu 2000:99)

Ebatõenäoliste laekumiste arvestust tuleb pidada korrektselt ühest küljest sellepärast, et oleks ülevaade kõikidest võlgnikest ning teisalt sellepärast, et omada adekvaatset informatsiooni. Selle informatsiooni alusel on võimalik teostada debitoorse võlgnevuse analüüsi, mille kaudu saab parandada ettevõtte käekäiku tulevikus. Debitoorse

võlgnevuse analüüs annab ka selge ülevaate võlgnikest ajalises dimensioonis ning tagab ettevõtte püsiva likviidsuse. Lisaks sellele aitab see panna aluse ettevõtte võlanõuete haldamisele.

Olemasolevast probleemsest võlgnevusest tingitud krediidiriski suuruse hindamiseks kasutatakse mitmeid indikaatoreid. Kaks kõige levinumat nendest on: (Tõnutare 2012:13)

- mittetootlike varade suhe laenuportfelli,
- mahakantud laenude suhe laenuportfelli.

Mittetootlikud varad on varad, kaasa arvatud laenud, mis on tagasimaksmise tähtaja ületanud 90 päeva või rohkem. Mahakantud laenud on laenud, mis on tunnistatud väärtusetuteks ja kantud ettevõtte bilansist maha. Kui nende suhtarvude väärtus kasvab, suureneb ka ettevõtte haavatavus krediidiriski suhtes ja kasvab pankroti oht. (Tõnutare 2012:13) Ligi kolm kuud maksetähtaega ületanud laenud on kiirlaenude mõistes kindlasti ebatõenäoliselt laekuvad ning seega võib käsitleda mittetootlike varadena ebatõenäoliselt laekuvad arveid ning mahakantud laenudena lootusetuks tunnistatud nõudeid. Kiirlaenu olemust silmas pidades peaks aga ebatõenäoliselt laekuvateks hindama laenud, mille maksetähtaeg on ületatud 30 päeva. Sellist lähenemist kasutab Morgan Stanley.

Morgan Stanley on töötanud välja lähenemise spetsiaalselt tagatiseta väikelaenude turul tegutsevate ettevõtete olemasoleva krediidiriski hindamiseks. Väljatöötatud meetod põhineb peamiste valdkonda uurivate inimeste ja ettevõtete kogemustel. Nende hulgas on tuntud agentuurid nagu Standard and Poors, Planet Finance jne. (Arvelo et al: 2008:124)

Laenud on ettevõtte peamine vara ning põhjalik ülevaade laenuportfelist on hädavajalik, et koostada efektiivne krediidianalüüs. Antud laene silmas pidades uuritakse mitmeid indikaatoreid põhilise rõhuasetusega riskis oleva portfelli osal, mahakandmistel, portfelli suurusel ja laenude reservil. Iga indikaatori jaoks jagatakse tulemused kuuepallisüsteemis hinneteks. Riskantse portfelli hindamiseks kasutatakse

järgmist valemit, mis mõõdab ettevõtte riskantse portfelli suurust. Sellist suurust nimetatakse ka vaikumisi PAR 30. (Arvelo et al: 2008:126)

$$(2) \quad PAR\ 30 = (X + Y)/Z$$

kus X – laenud, mille maksetähtaeg on möödunud üle 30 päeva

Y – Pikendatud ja restruktureeritud laenude summa

Z – kogu laenuportfell

Pikendatud ja restruktureeritud laenud on hõlmatud selleks, et PAR 30 mõõdik kajastaks kogu portfelli kvaliteedi langust. PAR 30 mõõdik on selliste ettevõtete puhul osutunud usaldusväärsemaks kui PAR 60 või PAR 90. Krediidianalüütikud võivad analüüsi koostada ka lühemate intervallidega nagu PAR 1, PAR 7 või PAR 15. Kuus hinnet PAR 30 näitaja hindamiseks Morgan Stanley meetodi järgi tugevamast nõrgemani on järgmised: <3,0%, <6,0%, <9,0%, <12,0%, >15%. (Arvelo et al: 2008:124)

Igas finantsinstitutsioonis on vajalik vaadata laenude mahakandmise ajalugu, saades aru mahakandmise põhjustest. Vaadata tuleb ka mahakantud laenude taastumise osa. Kui taastumisi on palju, on võimalik, et ettevõtte laenude mahakandmise poliitika on liiga leebe. Mahakandmise iseloomustamiseks on järgmine näitaja. (Arvelo et al: 2008:124)

$$(3) \quad \text{Mahakandmise suhtarv} = A/B$$

Kus A – Mahakantud laenude summa viimase 12 kuu jooksul

B – Kogu laenuportfell

Mahakantud laenude suhtarvu hindamiseks on samuti kuus hinnet tugevamast nõrgemani ning need on järgmised: <2,0%, <3,5%, <5,0%, <7,0%, <10%, >10%. Morgan Stanley meetodi järgi on mahakandmise suhtarv oluline portfelli kvaliteedinäitaja, aga vähem oluline kui PAR 30. (Arvelo et al: 2008:124)

Halbade laenude katmise reservide hindamine võimaldab hinnata kui hästi on ettevõtte võimeline toime tulema krediidiriskist põhjustatud asjaoludega. Laenu pakkuva ettevõtte laenude katmise reservid võiksid ideaalis katta igasuguseid halbadest laenudest

tingitud ettenägematuid kulusid. Kuna PAR 30 on väga konservatiivne hinnang halbade laenude olemasolu kohta siis vaadeldakse halbade laenude katmise reserve PAR 30 kontekstis. (Arvelo et al: 2008:126)

(4) $\text{Reservi hindamise suhtarv} = \text{Halbade laenude katmise reserv} / \text{PAR 30}$

Reservi hindamise suhtarvu hindamiseks on Morgan Stanleyl kuus hinnet: >85%, >75%, >65%, >60%, >55%, <55%. (Arvelo et al: 2008:126)

Vaatamata väga heale krediidiriski hindamisele ja selle kontrolli all hoidmisele ei ole võimalik tagada saja protsendist kindlust, et raha tuleb ettevõttesse tagasi. Paratamatult tuleb tegeleda ka ebatõenäoliselt laekuvate võlgade sissenõudmisega.

1.4 Probleemse võlgnevuse sissenõudmine

Maksetähtaja olulisel ületamisel tuleb astuda samme oma debitoorse võlgnevuse kättesaamiseks kliendilt. Selleks on mitmeid võimalusi alustades meeldetuletuskirjast lõpetades kohtuotsusega.

Edukaks debitoorse võlgnevuse juhtimise ning võlgnevuste sissenõudmise aluseks on korrektse võlanõuete haldamise reeglistiku koostamine. Ettevõttes peaks olema kehtestatud reeglistik, mille kohaselt väljastatud arveid menetletakse. Näiteks jagatakse kliendid kolme kliendigruppi (uued kliendid, varasemad probleemsed kliendid, head kliendid vms.) ning igat kliendigruppi menetletakse erineva skeemi alusel. Varasematele probleemsetele klientidele tehakse 5 päeva peale maksetähtaja ületamist meeldetuletuskõne, enne kõne teostamist vaadatakse kliendi maksehäireid, 14 päeva peale tähtaja ületamist saadetakse võlgnikule kiri, 30 päeval edastatakse nõue inkassole jne. Menetluskäik võib koostada ka kliendipõhiselt. (Väljastatud arvete...2013) Firmasisese võlanõuete haldamise reeglistiku koostamisel on vaja kindlaks määrata võlgade sissenõudmise eesmärgid, võimalused ja vahendid. (Erlach et al 2008:87)

Sissenõudmise võimalusi saab kõige üldisemalt liigitada järgmiselt:

- kohtuväline sissenõudmine,
- kohtulik sissenõudmine.

Enne võlgade sissenõudmisega alustamist on vajalik omada terviklikku nägemust ressurssidest, mis selle alla pannakse. Kindlasti tuleb kaaluda järgmisi tegureid: (Reinart 2003:84)

- tööjõud,
- aeg,
- rahalised vahendid,
- infotehnoloogiline pagas.

Tuleb määratleda, millised on ettevõttes tööjõu oskused, teadmised ja suutlikkus sissenõudmistega tegeleda ning kui palju kulub selleks töötajatel aega. See aitab kindlaks määrata ka rahalised vahendid, mis on vajalikud võlgnevuse sissenõudmiseks. Lisaks eelnevatele tuleb kindlasti ka silmas pidada, kas ettevõtte IT süsteem võimaldab süstemaatiliselt jälgida võlgnevuste tekkimist ja nende likvideerimist. (Reinart 2003:84) Võimalik, et vajalike ressursside puudumisel on ettevõttel kasulik palgata võlgnevuste sissenõudmiseks sellele spetsialiseerunud ettevõtte.

Alustada tuleks kohtuvälise sissenõudmisega rakendades võlanõuete haldamise reeglistikus ettenähtud protseduure. Üks esimesi eesmärke on kontakti loomine võlgnikuga. Selleks on mitmeid võimalusi. Kohtuvälises sissenõudmises kasutatakse, kas üksikuna või kombineerituna järgmisi meetodeid kontakti saavutamiseks: (Erlach *et al* 2008:88)

- tasumata arve meeldetuletamine telefoni teel,
- tasumata arve meeldetuletamine kirja teel (email),
- otsene kontakt võlausaldaja ja võlgniku vahel.

Telefonikontakt on tõhus võlgade sissenõudmise viis, kuna läbirääkimiste käigus saavad mõlemad osapooled anda selgitusi ning samas tekib võimalus jõuda kokkuleppele võlgnevuse tasumiseks. Telefonivestluse juhtimisel tuleb olla järjekindel oma põhimõtetes ja eesmärkides ning mitte jätta hädasolija muljet. Tuleb silmas pidada ka asjaolu, et helistamine on vähem formaalne kui meeldetuletuskirja saatmine. Seetõttu võib just meeldetuletuskiri mõjuda tõhusamalt oma formaalse väljanägemise tõttu. Silmas silma kohtumisel on oma head ja halvad küljed. Ühest küljest on vahetul

kohtumisel võlgnikul vähem võimalusi lubaduste edasilükkamiseks ning selguse vältimiseks. Lisaks sellele on võimalik saavutatud kokkulepped ka koheselt allkirjastada. Füüsilisest isikust võlgniku puhul tuleb aga kindlasti eelnevalt kokkusaamine kokku leppida, et mitte häirida kodurahu ning tekitada seeläbi halbu emotsioone võlausaldaja vastu. (Reinart 2003:88)

Kohustust rikkunud võlgnikuga suhtlemisel on eesmärk selgitada välja järgmised asjaolud: (Erlach *et al* 2008:87)

- tähtaegse mittetasumise põhjused;
- võlgniku majanduslik olukord;
- võlgniku soov või soovimatus tekkinud olukord positiivselt lahendada;
- võlgniku tegelikud võimalused tasumiseks: ositi maksmine, maksetähtaja pikendus.

Kogutud informatsioonist lähtudes saab lahendada küsimuse kliendi edasise staatuse kohta, ehk selle kohta kas ja kuidas antud olukord lahendada. (Erlach *et al* 2008:87) Julianuse Inkasso Agentuuri juhatuse liige Jaanus Laidvee on rõhutanud Äripäeva seminaril, et võlgnikuga suheldes tuleb olla konkreetne ning kontakt peab lõppema kokkuleppega. Juhul kui kontakt ei lõppe konkreetse kokkuleppega, siis võib kindel olla, et maksmist ei järgne. (Võlgade väljanõudmisel...2005)

Võlgnikuga kontakti saavutamisel on võlgnevuse sissenõudmisel järgnevad võimalikud positiivsed tulemused: (Reinart 2003:88)

- maksekokkuleppe sõlmimine,
- kompromiss.

Maksekokkuleppe põhjal sõlmitakse kliendi jaoks sobilik graafik võlgnevuse tasumiseks või koostatakse uus maksegraafik kui eelmist ei olnud võimalik teatud põhjustel täita. Kui ennetav krediidikontroll ei olnud piisavalt tõhus või mõnel muul ettenägematul põhjusel on võlgnikuks sattunud tõsisemaid makseraskusi omav isik, võib võlausaldaja kaaluda võlgnevuse tasumiseks kompromisslahendust. Kompromissi sisus võib olla väga spetsiifiline sõltudes nii ettevõtte kui ka võlgniku eripärast. (Reinart 2003:89)

Sagedased vead, mida kohtuvälisel sissenõudmisel tehakse on järgmised: (Reinart 2003:55)

- usutakse liiga kergesti lubadusi,
- nõustutakse liiga pikkade maksetähtaegadega,
- kokkulepped jäetakse kirjalikult fikseerimata,
- kokkuleppe täitmist kontrollitakse puudulikult,
- rahuldutakse esimese sissemaksega,
- püütakse jätta hädasoliija muljet,
- ähvardatakse mõtlematult ja katteta.

Maksegraafik tuleb sõlmida võimalikult lühikeste maksetähtaegadega. See võimaldab avastada kergemini isikuid, kelle pole tegelikku plaani üldse maksma hakata. Igasugune maksekokkulepe peab olema kirjalikult fikseeritud näidates ära ka tagajärjed, kui sellest kinni ei peeta. Kirjaliku kokkuleppe täitmist peab aga operatiivselt jälgima, sest muidu kaotab ta oma jõu. On võlglast, kes soovivad sõlmida maksegraafikut, mille esimene ja mitte väga suur makse tehakse kohe pärast maksegraafiku sõlmimist ja ülejäänud maksed alles kahe või kolme kuu pärast. See on tihti võlglaste võte, et veenda kreditori oma maksejõulisuses. Ettevõtte ei tohiks endast jätta hädasoliija muljet ega ähvardada katteta. Hädasoliija mulje jätmine võib panna inimese lootma, et peagi läheb ettevõtte pankrotti ning võlga ei ole vaja üldse tasuda ning katteta ähvardamise puhul ei võta võlgnik ähvardajat tõsiselt. Seetõttu tuleb iga antud lubadust põhjalikult kaaluda ning lubaduse andmisel see kindlasti ka täide viia. (Reinart 2003:56)

Kohtuväline sissenõudmine on kasulik siis, kui ettevõtte on huvitatud kliendisuhete hoidmisest ja võimalusest pakkuda toodet või teenust ka tulevikus samale kliendile. Lisaks on see enamasti ka odavam ja kiirem sissenõudmise viis. Ettevõtte võib teostada kohtuvälist sissenõudmist ise või võtta appi sissenõudmisele spetsialiseerunud ettevõtte. (Erlach *et al* 2008:87) Enamik Eesti ettevõtteid menetleb ise oma väljastatud arveid. Kui aga ettevõtte enda menetlus ei ole tulemust andnud, loovutatakse nõue, antakse see inkassolele menetlemiseks, avalikustatakse võlgnevus või esitatakse avaldus/hagi kohtusse. (Väljastatud arvete...2013)

Inkassoettevõtte aitab nii kohtuvälises menetlemises kui ka kohtulikus menetluses. Sisuliselt tegelevad inkassoettevõtted kohtuvälise sissenõudmisega samadel meetoditel, kui ettevõtte ise. Lisaks on inkassoettevõttel võimalik võlgniku andmed avalikustada AS Krediidiinfo maksehäireregistris. (Kohtuväline võlgade...2013) Kuna inkasso on võlgade sissenõudmisele spetsialiseerunud ettevõtte, siis võib tema sekkumine võlgnikku hirmutada, mispeale ta maksab ära. Samuti on ettevõttel rohkem aega võlgnikuga tegelemiseks ning ettevõtte saab keskenduda oma põhitegevusele.

Lisaks inkasso positiivsetele külgedele on teenuse kasutamisel ettevõtte jaoks ka negatiivsed küljed: (Saretok 2011:28)

- kõrge teenustasu (põhinõudelt 20-30% ja kõrvalnõudelt 50% sõltuvalt nõude vanusest ja iseärasustest);
- ostja jääk sidumine lepinguga mille puhul tuleb teenuse eest maksta ka siis, kui võlga ei suudeta ära maksta;
- põhinõude kättesaamisel arvestab inkassoettevõtte maha teenustasud, mis jäetaks nõude loovutaja kanda.

Kui kohtuväline sissenõudmine ettevõtte enda algatusel või inkassoettevõtte vahendusel tulemusi ei anna võib nõude kättesaamiseks pöörduda kohtusse. Kohtulikuks sissenõudmiseks on neli võimalust. (Erlach *et al* 2008:103) Füüsilistelt isikutelt, kes on kiirlaenufirmade kliendid, on kohtulikuks sissenõudmiseks kolm võimalust, sest saneerimist ei saa füüsiliste isikute puhul kasutada. Need kolm võimalust on järgnevad:

- maksekäsu kiirmenetlus,
- hagimenetlus,
- pankrotimenetlus.

Tsiviilkohtumenetluse seadustiku alusel on maksekäsu kiirmenetlus lihtsustatud kirjalik menetlus, mis võimaldab hagimenetlusest kiiremini ja väiksemate kuludega saada võlga välja mõistvat kohtulahendit rahalistes nõuetes. (Birin 2011:30) Kiirmenetlust saab kasutada juhul, kui on täidetud järgnevad tingimused: (Dokumendid maksekäsu...2013)

- nõue ei tohi ületada 6400 eurot,

- kõrvalnõuded (intressid ja viivised) ei tohi ületada põhinõuet,
- võlgniku suhtes ei tohi olla välja kuulutatud pankrotti.

Kui võlgnik ei ole nõus maksekäsu kiirmenetlusega ja esitab talle antud tähtaja jooksul vastuväite lahendab kohus asja edasi hagimenetluses. (Birin 2011:31) Maksekäsu kiirmenetluse suurimaks miinuseks võib aga saada asjaolu, et kohus ei suuda võlgnikele maksettepanekuid ning maksekäske kätte toimetada ning menetlus lõppeb ja riigilõive võlausaldajale ei tagastata. Neid on aga võimalik nõuda hagimenetluse käigus. (Erlach *et al* 2008:104)

Hagimenetlus on traditsiooniline menetlusliik tsiviilnõuete puhul, mis on kulukam, keerulisem ja aeganõudvam kui maksekäsu kiirmenetlus. Hagimenetluses tuleb võrreldes maksekäsu kiirmenetlusega oluliselt detailsemalt tõestada oma nõuete sisu ning sellega kaasnevaid asjaolusid. Menetluses kontrollib kohus nõudeõigust ka sisuliselt ning hindab kõiki esitatud dokumente ja vastuväiteid. (Birin 2011:31)

Juhul, kui võlausaldaja on esitanud hagiavalduse kohtusse ning tuleb välja, et võlgnik on maksejõuetu, siis võib ette tulla, et võlausaldaja nõue rahuldatakse pankrotimenetluses. Kui maksekäsu kiirmenetlus ja hagimenetlus lähtuvad eeldusest, et võlgnik on maksejõuline ja võlgnetava summa sissenõudmine toimub kohtulahendi abil tulevikus, siis pankrot tähendab seda, et võlgnik on püsivalt maksejõuetu. Pankrotimenetluse kaudu rahuldatakse võlausaldaja nõuded võlgniku vara arvel pankrotiseaduses ette nähtud korras. (Birin 2011:33)

Kui võlausaldaja peaks soovima esitada võlgniku vastu pankrotiavaldust, on tingimuseks, et (Erlach *et al* 2008:107)

- võlgnik ei ole täitnud oma kohustust 30 päeva jooksul pärast selle sissenõutavaks muutumist;
- võlausaldaja on teda kirjalikult hoiatanud kavatsusest esitada pankrotiavaldus;
- võlgnik ei ole seejärel täitnud oma kohustust 10 päeva jooksul;
- nõue peab olema füüsiliste isikute puhul suurem kui 640 eurot.

Ettevõtted peaks üritama kõigepealt kasutada kohtuväliseid lahendeid ning leida kontakt võlgnikuga ja sõlmida kompromiss, mis väljendub maksegraafiku koostamises ja selle

jälgimises. Kui kompromissi sõlmida ei õnnestu on võimalik kasutada inkassoettevõtteid või pöörduda kohtusse. Viimased kaks varianti on aga oluliselt kulukamad. Autori arvates on kiirlaenuettevõtetel nõuete väikeste summade korral kindlasti kasulik kasutada kohtuväliseid lahendeid, sest kohtusse pöördumine ei pruugi olla majanduslikult kasulik.

2. OÜ SNEL GRUPP LÜHIAJALISTE FINANTSINVESTSEERINGUTE JUHTIMINE

2.1 Eesti finantsteenuste turu ülevaade

Käesoleval aastal tegutseb Eestis 17 erinevat finantseerimisasutust, kes pakuvad tagatiseta väikelaene. Kaubamärke on aga 19 erinevat, mis on mõnevõrra rohkem kui ettevõteteid, sest OÜ Placet Group kasutab korraga kolme kaubamärki. Tihti figureerivad kiirlaene väljastavate ettevõtete seas ka AS Bigbank ja Time Finance AB. Neid ei saa antud töö kontekstis käsitleda teistega võrdselt, sest mõlemad on oma olemuselt pangad ning ei sobi käesoleva töö konteksti. Laen 5000 kaubamärgi all tegutsev Osühing Rannakeskus suure tõenäosusega ei tegutse aktiivselt laenude väljastamisega, sest kodulehel olevat informatsiooni pole uuendatud alates 2011 aasta detsembrist. Aktiivselt tegutsevad tagatiseta väikelaenude väljaandmisega 16 finantseerimisasutust, keda võib lugeda omavahel konkureerivateks. Tabel 1 kirjeldab nimetatud ettevõtteid.

Kaks kolmandikku turul tegutsevatest ettevõtetest tegutseb osühingu vormis ning enamik omab minimaalset seadusega nõutud osakapitali määra, mis on osühingu puhul 2500 eurot. Kui krediidiasutus peab järgima rangeid reegleid ning tegutsema kindlasti aktsiaseltsi vormis, mille minimaalne aktsiakapital on seaduse järgi 25 000 eurot, siis finantseerimisasutustelt seda ei nõuta. See teeb kiirlaenufirma asutamise äärmiselt lihtsaks. Autori arvates võib üks põhjuseid, miks Eestis tegutseb niivõrd palju väikelaene pakkuvaid finantseerimisettevõtteid, olla see, et finantseerimisasutustel lubatakse tegutseda osühingu vormis. Märkimisväärselt suurem osakapital on Osühingul Snel Grupp ja Placet Group. Aktsiaseltsi vormis tegutsevast viiest ettevõttest kaks omavad seadusega ettenähtud minimaalset 25 000 euro suurust aktsiakapitali. Ülejäänud kolme ettevõtte aktsiakapital on märkimisväärselt suurem. Kõige suurem on AS Folkia Eesti filiaali aktsiakapital ulatudes 11,69 miljoni euron. Suure aktsiakapital on nimetatud ettevõtetele ilmselt välismaiste omanike tõttu.

Tabel 1. Kiirlaenu turul konkureerivad finantseerimisettevõtted

Ettevõte	Kaubamärk	Osakapital/aktsiakapital	Esmakande aeg
Placet Group OÜ	Smsmoney	10 226	14.12.2005
	SMSraha		
	Laen.ee		
SNEL Grupp OÜ	BestCredit	5000	04.01.2012
Raha24 OÜ	Raha24	2550	11.10.2006
MCB Finance Estonia OÜ	Credit24	2556	30.04.2004
SMS Laen AS	SMSlaen	3 150 000	02.05.2006
Folkia AS Eesti filiaal	Monetti	11 692 903	23.03.2010
Ferratum Estonia OÜ	Ferratum	2556	30.03.2006
AS Minicredit	MiniCredit	640 000	10.11.2008
Credit Invest OÜ	Credit Invest	2556	31.01.2007
HALL Laenud OÜ	Laenud24	3516	10.09.2007
BB Finance OÜ	BongaBonga	2556	27.04.2007
Odav laen AS	Odav Laen	25564	20.07.2009
MyCredit Estonia OÜ	MyCredit	2556	04.12.2008
Express Credit AS	Ekspressraha	25 000	04.09.2012
OÜ Trimo Investments	Kiirlaen24	3067	16.02.2005
ICredit OÜ	ICredit	2556	08.05.2009

Allikas: Autori koostatud

Ettevõtte äriregistris olevat registrisse kandmise aega silmas pidades on kõige vanem Eesti turul tegutsev kiirlaene pakkuv finantseerimisettevõtte MCB Finance Estonia OÜ. Äriregistri kannete ajaloost selgub, et ettevõtte on tegutsenud mitmetel erinevatel tegevusaladel ja muutnud korduvalt ka oma ärinime, seega pole ilmselt tegu reaalselt antud valdkonna kõige vanema ettevõttega. Usaldusväärset informatsiooni kõige vanema kiirlaenu pakkuva ettevõtte kohta on raske leida.

Eestis moodustab finantsteenuseid pakkuvate ettevõtete varast ligi poole viitlaekumised, ettemakstud kulud ja nõuded. Kirjeldatud olukorda selgitab tabel 2. Tabelist on selgelt näha, et viitlaekumistel, ettemakstud kuludel ja nõuetel on finantsettevõtete varades suur osakaal, mis on ligikaudu 40 % ning 2012. aasta esimese 3. kvartali andmete kohaselt tõusva trendiga. Tähelepanu tuleb antud tabeli puhul juhtida asjaolule, et laenud on välja toodud eraldi real, seega viitlaekumiste, ettemakstud kulude ja nõuete all on käsitletud suures osas tähtajaks maksmata arveid.

Tabel 2. Finantsettevõtete bilansi aktiva 2012 aasta kolm esimest kvartalit.

2012	1. kvartal	2. kvartal	3. kvartal
Vara	2 259 962.3	2 295 425.2	2 499 848.6
Raha ja pangakontod	273 671.2	287 721.4	270 444.9
Aksiad ja muud väärtpaberid	291 826.3	301 809.4	306 496.9
Laenud	764 726.8	737 533.3	753 462.1
Varud	32 135.6	42 991.9	43 952.6
Viitlaekumised, ettemakstud kulud ja nõuded	877 465.2	904 382.6	1 098 972.2
Materiaalne ja immateriaalne põhivara	20 137.0	20 986.6	26 520.0
Viitlaekumiste, ettemakstud kulude ja nõuete % Varast.	38,8	39,4	44,0

Allikas: ESA Finantsettevõtete bilanss 2013, Autori arvutused

Antud tabelis esitatud andmed ei sisalda kommertspankade, liisinguühingutele kuuluvate ettevõtete ega Eesti Panga andmeid, seega võib eeldada et finantsteenuseid pakkuvate pisikeste laenukontorite ehk kiiralaenufirmade andmetel on antud statistikas suur osakaal. Tabeli põhjal võib järeldada, et debitoorse võlgnevuse juhtimine on finantsteenuseid pakkuvas ettevõttes tähtsal kohal.

2.2 OÜ SNEL Grupp tutvustus

SNEL Grupp OÜ on 2012 aastal asutatud ettevõtte, mis osutab BestCredit kaubamärgi nime all finantsteenuseid eraisikutele vahemikus 50 kuni 100000 eurot. Ettevõtte pakub oma klientidele nelja erinevat laenuteenust:

- väikelaen (kiiralaen/tarbimislaen),
- käenduslaen,
- kinnisvaralaen,
- mootorsõiduki tagatisel laen.

Väikelaenu eesmärk on finantsabi osutamine ettenägemata ja mitteplaneeritud kulutuste ilmnemise puhul. Antud laenu saab taotleda vahemikus 50 kuni 2000 eurot. Väikelaenu puhul jääb pakutav aastane intressimäär üldjuhul vahemikku 67 kuni 200 protsenti. Eritingimustel võimalik laenu saada null protsendilise intressimääraga.

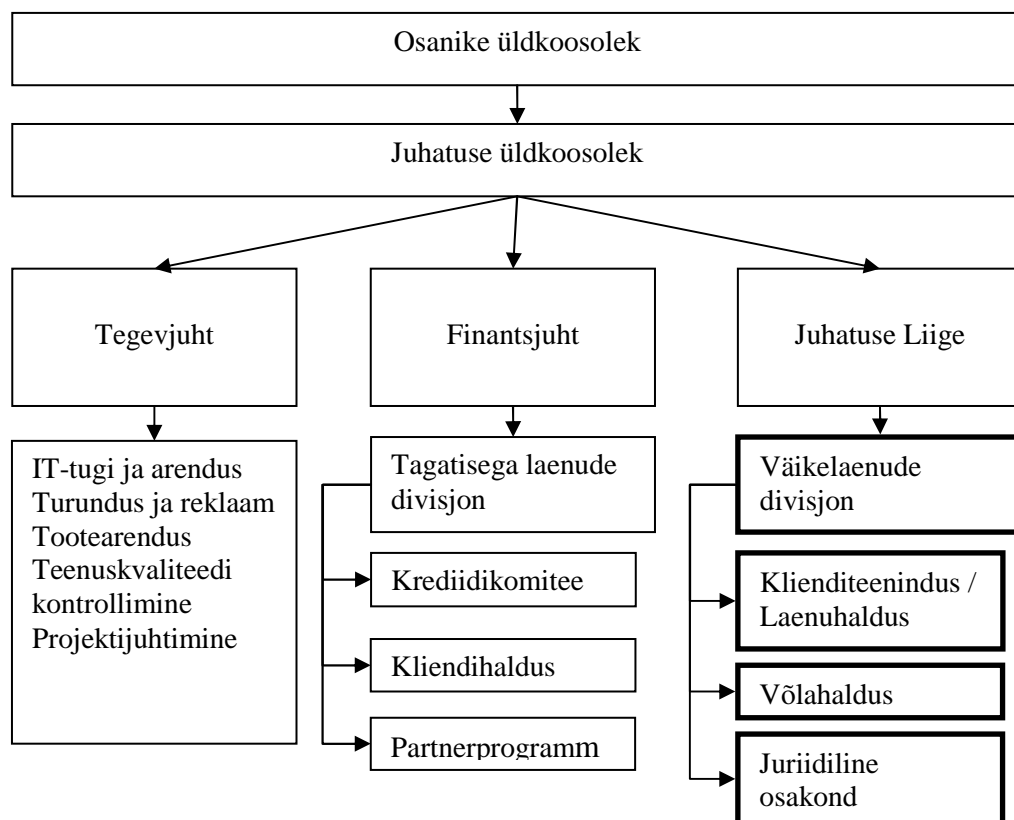
Käenduslaenu väljastatakse vähemalt kahe füüsilise isiku käendusel ning laenuraha kasutamiseks ei seata piiranguid. Laenusumma jääb käenduslaenu puhul vahemikku 2000 kuni 5000 eurot ning laenuperiood maksimaalselt viis aastat. Aastane intressimäär algab 24 protsendist.

Kinnisvaralaenu antakse kinnisvara tagatisel ning laenusumma jääb vahemikku 2000 kuni 100 000 eurot. Laenusumma suurus võib olla kuni 70% kinnisvara väärtusest ning laenu saab maksimaalselt 10 aastaks. Intresse tuleb tasuda aastas minimaalselt 16 protsenti.

Laenu mootorsõiduki tagatisel taotletakse suuremate ostude finantseerimiseks. Antud laenutoodet pakutakse kahes alamkategorias: autopant ja autolaen. Autopandi korral jääb kliendi mootorsõiduk hoiule valvega parklasse ning autolaenu korral jääb mootorsõiduk kliendi kasutada registreerituna ARK-s ettevõtte nimele. Aastane intressimäär minimaalselt vastavalt 24 ja 36 protsenti. Laenusumma suurus on kuni 80 protsenti mootorsõiduki turuväärtusest. Mootorsõiduki vanus ei või laenuperioodi lõppedes ületada 10 aastat.

Kokkuvõtvalt võib öelda, et kliendi jaoks on kõige soodsam võtta tagatisega laenu, eriti kinnisvara tagatisel laenu. See on ettevõttele ka kõige vähem riskantsem variant. Järgnevad käenduslaen ning autolaen. Ettevõttele kõige riskantsem on tagatiseta väikelaen, millel on seetõttu ka kõrge intressimäär.

Ettevõtet juhivad igapäevaselt kolm inimest, kellel igaühel on oma vastutusala. Laenamine ehk ettevõtte põhitegevus toimub kahes divisjonis: tagatisega laenude ja väikelaenude divisjonis. Käesolevas Bakalaureusetöös analüüsitakse väikelaenude divisjoni tööd. Väikelaenude divisjonis tuleb teha väga palju riskantseid otsuseid vähese informatsiooni põhjal ning probleemne debitoorne võlg on väga kerge tekkima. Ettevõtte struktuuri kirjeldab alljärgnev joonis 2. Joonisel on analüüsitud ettevõtte osa kujutatud paksemate piirjoontega.

Joonis 2 OÜ Snel Grupp struktuur (Snel grupp OÜ ettevõttesisesed...2013)

Väikelaenude divisjon koosneb omakorda kolmest osakonnast:

- klienditeenindus-laenuhaldus,
- võlahaldus,
- juriidiline osakond.

Klienditeenindus-laenuhaldusosakond tegeleb laenude väljastamisega ning klientide teenindamisega. Selles osakonnas vastatakse telefonikõnedele ning nõustatakse inimesi nii laenu võtmise kui ka muudes ettevõtet puudutavates küsimustes. Samuti vaadatakse läbi saabunud laenuaotlused ning tehakse laenuotsus. Osakond on otseselt vastutav krediidiriski maandamise eest ettevõttes. Lisaks kuulub osakonna pädevusse ka võlgnikega tegelemine esimese 30 päeva jooksul. Võlahaldusosakond tegeleb edasi võlgnikega, kellega ei ole klienditeenindus-laenuhaldus osakond suutnud saavutada mõlemale osapoolle sobivat kokkulepet. Juriidiline osakond tegeleb edasi võlgnikega, kellega ei ole suutnud ka võlahaldur saavutada rahuldavat kokkulepet võlgnevuse

tasumiseks. Seega tegeleb juriidiline osakond üksikasjalikult kohtuliku sissenõudmisega.

2.3 Krediidiriski juhtimine OÜ-s SNEL grupp

Osaühing Snel Grupis (SG) põhineb iga laenu andmise otsus laenuanalüüsil ning jälgitakse vastutustundliku laenamise nõudeid. Vastutustundliku laenamise nõuded on finantsinspektsiooni poolt välja antud dokument, mis on soovitusliku iseloomuga. Vastutustundliku laenamise põhimõte on krediidasutuse sotsiaalselt vastutustundliku käitumise väljenduseks laenaturul. (Vastutustundliku laenamise nõuded 2013)

Dokument on mõeldud eelkõige tarbija huvide kaitseks. Lisaks tarbija huvide kaitsele aitab dokumendis sisalduvate juhiste järgimine maandada ettevõttes krediidiriski. Potentsiaalse krediidiriski hindamine toimub OÜ-s Snel Grupp kahel tasandil:

- klient hindab oma krediidivõimelisust ja seega aitab vältida potentsiaalset krediidiriski ettevõttele;
- laenuhaldur hindab potentsiaalset krediidiriski ettevõttele.

Kliendi iseenese hindamise protsessi käivitavad OÜ Snel Grupp (SG) sisereeglistikus kehtestatud põhimõtted, mis on tuletatud vastutustundliku laenamise nõuetest. Kirjeldatud põhimõtted on järgmised:

- SG annab piisavaid selgitusi, et tarbija saaks ise hinnata, kas pakutav tarbijakrediidileping vastab tema vajadustele ja finantsolukorrale;
- SG hoiatab laenu võtmisega seotud ohtudest ja tagajärgedest;
- SG omandab teabe, mis võimaldab hinnata tarbija krediidivõimelisust.

Vastavalt vastutustundliku laenamise nõuetele ja Võlaõigusseaduse §403² lg 1 p 3 alusel on SG kohustatud andma tarbijale piisavaid selgitusi, et tarbija saaks hinnata, kas pakutav tarbijakrediidileping vastab tema vajadustele ja finantsolukorrale. Selline lepingueelne nõustamine toimub ettevõttes automaatselt peale laenutaotluse esitamist iseteeninduses. Lisaks saadetakse täiendava nõustamisena info ka kliendi e-maili aadressile. Automaatse nõustamise puhul kuvatakse kliendile tekst lepingueelse nõustamisinfoga ning lähtuvalt kliendi poolt valitud laenutoote tingimustest ka Euroopa

tarbijakrediidi standardinfo teabeleht. Need kaks dokumenti koos annavad kliendile infot ja rõhutavad kokkuvõtvalt järgmised asjaolusid:

- tarbimislauu eesmärki;
- laenu kui finantskohustuse olemust ja mittetähtaegsest tagastamisest tingitud tagajärgi;
- kliendi õigusi seoses laenulepinguga (sh taganemisõigus 14 päeva jooksul);
- tagasimaksete summat, arvu ja sagedust;
- julgustatakse täiendavate küsimuste korral pöörduma klienditeenindusse.

Uusi kliente nõustatakse lisaks automaatsele teavitusele ka telefoni teel. Lisaks eelnimetatule uuritakse telefoni teel ka kliendi eelnevat kogemust laenuvõtjana ning lähtuvalt sellest selgitatakse vajalikke asjaolusid. Julgustatakse klienti esitama küsimusi ning makseraskuste korral kontakteeruma ettevõttega mõistliku lahenduse leidmiseks.

Sellised meetmed, eriti telefoni teel nõustamine, välistavad olukorra, kus klient sõlmis laenulepingu, olles mitteteadlik laenuitingimustest ja erinevatest tagajärgedest. Piisava informatsiooni edastamine laenukohta ning võetud kohustuste mittetäitmise tagajärgede selgitamine maandab krediidiriski, sest toimub iseenese hindamine. Selle käigus võivad inimesed, kes algul arvasid ennast olevat võimelised kohustusi täitma, ümber mõelda ning potentsiaalne kahju ettevõttele olemata jääda.

Laenuhalduri poolt toimub samuti krediidiriski maandamine, hinnates laenukohtade krediitvõimelisust. Vastavalt vastutustundliku laenuamise nõuetele on krediitdialutus kohustatud enne tarbijakrediitilepingu sõlmimist omandama teabe, mis võimaldab hinnata tarbija krediitvõimelisust, sest tarbija enda hinnang oma finantsolukorrale võib tihti olla petlik. Krediidiriski hindavad osatühingus SNEI Grupp laenuhalduri ametikohal töötavad töötajad. Krediidiriski hindamine toimub subjektiivsel meetodil, kus ettevõtte töötaja hindab iga kliendi krediitvõimelisust individuaalselt ning teeb oma kogemustele tuginedes kas positiivse või negatiivse otsuse vajadusel konsulteerides teiste samal positsioonil töötavate töötajatega. Riski hindamiseks on neil kasutada järgmised informatsiooniallikad:

- kliendi enda poolt esitatud informatsioon laenuaotluse ankeedis,
- äriregistri andmed,
- rahvastikuregistri andmed,
- maksehäire registri info,
- kliendi poolt esitatud pangakonto väljavõte (vajadusel),
- kinnistusraamatu informatsioon,
- Ametlikud Teadaanded,
- kliendi eelnev maksekäitumine ning suhtlus ettevõttes.

Laenuhaldur alustab oma tööd taotluse saabudes ettevõtte poolt välja arendatud spetsiaalsesse infosüsteemi. Esimese sammuna kontrollitakse esitatud andmete õigsust ankeedis. Selleks esitatakse päring politsei infosüsteemi, saamaks teada, kas esitatud isikut tõendav dokument on kehtiv. Lisaks dokumendi kehtivuse kontrollile peavad kõik kliendid läbima ka isikutuvastuse Eesti Posti postkontoristes või SG kontoris. Samuti teostatakse finantssanktsiooni subjekti otsing tõkestamiseks rahapesu.

Kliendi enda poolt esitatud informatsioon on laenuotsuse tegemise juures suure kaaluga. Laenuaotluse ankeedis küsitakse mitmesugust informatsiooni, rõhutades sealjuures, et informatsiooni esitamisega kinnitatakse allkirjaga selle õigsust. See hoiab inimesi õiguslike tagajärgede kartuses esitamast valeinformatsiooni enda kohta. Laenuaotluse ankeet on esitatud lisas nr 4. Suurema tähelepanu all esitatud andmetest on sissetuleku ja kohustuste/kulutuste vahe ning ülalpeetavate arv. Antud näitajatel on otsene mõju eraisiku krediitvõimelisusele. Tähelepanuta ei jäeta kindlasti ka tööandja andmeid ning tundmatu ettevõtte korral kontrollitakse ka ettevõtte andmeid äriregistrist. See samm on vajalik kahel põhjusel. Esiteks on võimalik kontrollida kliendi ausust. Klient ei saa põhimõtteliselt töötada ettevõttes, mida pole olemas. Teiseks aitab ettevõtte andmete kontrollimine vältimaks hilisemat situatsiooni, kus kliendil tekivad makseraksused tööandja pankroti korral. Kliendilt küsitakse lisaks ka informatsiooni tema käitumisharjumuste kohta. Näiteks päritakse informatsiooni kasiinode külastamise ning alkoholi tarvitamise kohta. Ettevõtte ei ole huvitatud laenamast inimestele, kes on hasartmängusõltlased või tarvitavad liiga palju alkoholi.

Järgmise sammuna esitatakse päring rahvastikuregistrisse ja võrreldakse saadud elukoha andmeid ankeedis esitatud andmetega. Kontrollitakse ka antud aadressi reaalselt olemasolu kasutades selleks Regio teenuseid. Tegemist on ettevõtte jaoks olulise sammuga, sest krediidiriski hindamisel võetakse tugevalt arvesse ka kliendi elukoha andmeid. Näiteks, kui klient on märkinud oma elukohaks Ida-Virumaa kaalutakse laenuotsust märksa põhjalikumalt kui Tartumaa kliendi puhul. Lisaks sellele lihtsustab korrektsete andmete olemasolu ja korrektsus ka hilisemate teadete saatmist kliendi postiaadressile.

Järgnevalt esitatakse päring maksehäire registrisse. Maksehäire olemasolu korral on kliendile laenu väljaandmine ebatõenäoline, kuid seda võidakse siiski teha juhul kui maksehäire on üksik ning häire summa on väike. Tegemist ei tohi olla pankade ega muu finantsteenuseid pakkuva ettevõtte poolt antud häirega. Samuti jälgitakse et ka väikeseid maksehäireid ei oleks viimase aasta jooksul olnud liiga palju.

Üldjuhul kuni 300 euro laenamiseks kliendilt pangakonto väljavõtet ei küsita. Siiski küsitakse väljavõtet, kui tegemist on uue kliendiga või kliendiga, kes kuulub laenuhalduri arvates riskigruppi. Näiteks elab klient kahtlust tekitavas piirkonnas. Riskigruppi kuuluvad sageli noored 18 kuni 21 aastased inimesed ja töötud.

Teistel juhtudel küsitakse konto väljavõtet vastavalt vajadusele. Näiteks kui klient on esitanud oma kontoväljavõtte kuu aega tagasi ei pruugi laenuhaldur uue laenu võtmisel seda uuesti küsida. Alates 301 eurost on ettevõtte siseeskirjade järgi konto väljavõtte küsimine kohustuslik. Kuna konto väljavõte on kliendi enda poolt esitatud dokument, siis säilib alati risk, et seda võidakse olla võltsitud. Lihtsaid võltsinguid on aga kerge avastada, sest vahel muudavad inimesed küll kontole laekunud summat, aga unustavad muuta alg ja lõppjääki või kasutavad valet kirjasuurst ja stiili. Kontoväljavõtete küsimist alla 300 euroste laenude puhul kirjeldab tabel 3.

Tabel 3 Konto väljavõtte päringud

	1.04.2012- 30.06.2012	1.07.2012- 31.09.2012	1.10.2012- 31.12.2012
Taotluste arv laenudele, mille summa ei ületa 300 eurot	2907	2927	2956
Konto väljavõtete küsimise arv alla 300 euro laenutaotluste puhul	1379	991	972
Konto väljavõtete küsimise protsent alla 300 euro laenutaotluste puhul	47,44%	33,86%	32,88%

Allikas: Autori koostatud

Tabelist saab järeldada, et ettevõtte alla 300 euroste laenutaotluste arv on uuritavas kolmes kvartalis püsinud stabiilselt umbes 3000 taotluse juures, omades väikest kasvutendentsi. Konto väljavõtete küsimise arv on aga paraku kahanemas. Siit saab teha järeldusi ettevõtte potentsiaalse krediidiriski kohta. Konto väljavõtte küsimiste protsent klientidelt on langenud vaadeldaval ajavahemikul 47 protsendist 33 protsendini ehk sisuliselt 1/3 võrra. Samal ajal on aga ka vähenenud oma makseid korrektselt tegevate klientide hulk, mida kirjeldab tabel 4.

Tabel 4 Tähtaegselt või enne seda tasutud osamaksed periooditi

	1.04.2012- 30.06.2012		1.07.2012- 31.09.2012		1.10.2012- 31.12.2012	
	tk	summa	tk	summa	tk	summa
Perioodil oodatavad osamaksed kokku	6617	717299	9380	953055	12626	1187953
Tähtaegselt või ennetähtaegselt laekunud osamaksed	3417	431023	4911	537524	6409	623719
Tähtaegselt või ennetähtaegselt laekunud osamaksete protsent oodatavatest maksetest	51,6%	60,1%	52,4%	56,4%	50,8%	52,5%

Allikas: Autori koostatud

Tabelist näeme, et perioodide lõikes on vähenenud klientide osakaal, kes tasuvad oma laenu osamaksed tähtaegselt või enne seda. Siiski peab tõdema, et osamaksete arvu järgi arvutatud protsent on püsinud samal tasemel, kuid ettevõtte debitoorse võlgnevuse juhtimise seisukohalt tähtsam summa protsent on olnud pidevas languses. Seega tekib küsimus, kas konto väljavõtete küsimise vähenemine on olnud krediidiriski vähendamise seiskohalt mõistlik samm.

Päring kinnistusraamatusse annab ettevõttele teada, kas kliendil on kinnisvara ning missugune see on. Kui kliendi nimel on kinnisvara, siis on laenu saamine jällegi tõenäolisem, sest ettevõttel on kindlus, et pankrotimenetluse alustamise korral on võimalik kinnisvara müügist katta laenu kulu. Samuti annab kinnistusraamatu info kontrollimine infot kliendi usaldusväärsuse kohta. Juhtudel, kus klient on märkinud oma elukohaks isikliku korteri või maja ning kinnistusraamatus puuduvad antud isikul kinnistud, siis on võimalik, et klient valetab nii selle kui ka teiste küsimuste osas.

Päring Ametlikesse Teadaannetesse annab mitmesugust informatsiooni isiku kohta, kui tal on probleeme võimu tagavate institutsioonidega või teiste ettevõtetega. Ametlikes Teadeannetes esitatakse informatsiooni käimasolevate või lõpetatud kohtuprotsesside kohta, kohtutäiturite tegevuse kohta, pankrotimenetluste kohta jne.

Väga palju pööratakse otsuste tegemisel tähelepanu ka kliendi eelnevale maksekäitumisele ettevõttes. Kui kliendil on olnud eelnevate laenude tasumisega probleeme, on tal uue laenu saamine ebatõenäolisem. Kui klient on aga kõik eelnevad laenud korrektselt tasunud, on tal võimalik taotleda järjest suuremaid summasid. Suuremate summade laenamise puhul jälgitakse ikkagi tähelepanelikult kliendi maksevõimelisust kuid ollakse selle olemasolu korral valmis kergemini laenama.

Laenuhaldurite ja võlahaldurite tööd jälgitakse ettevõttes pidevalt. Debitoorse võlgnevuse juhtimiseks kasutatakse ka sisekontrolli meetodit, mille põhiline eesmärk on ettevõttes esinevate riskide tuvastamine, hindamine ja juhtimine. Sisekontrolli spetsiifilised eesmärgid võivad olla järgmised: (Snel grupp OÜ ettevõttesisesed...2013)

- analüüsida tehtud laenuotsused ning anda hinnang, kas laenuotsuseid on tehtud liiga kergekäeliselt või hoopiski on alusetult keeldutud laenu andmisest;
- kontrollida klienditoimiku pidamise korrektsust;
- analüüsida võlahalduri poolt tehtud refinantseerimisotsuseid.

Kontrolli teostamiseks valitakse konkreetsed laenuotsust tegevad isikud ning ka sisekontrolli objektid. Näiteks laenuhalduri poolt 01.02.2013-28.02.2013 tehtud positiivsed laenuotsused alates 500-st eurost ja üle selle. Sisekontrolli tegemiseks kasutatakse erinevaid meetodeid ja vahendeid: (Snel grupp OÜ ettevõttesisesed...2013)

- tegevuse taasesitus – tegevuse või arvutuse kordamisega saab hinnata kontrolli objekti töötlemise täpsust ja korrektsust ning tulemuse usaldusväärsust;
- analüütiline ülevaade – hõlmab teatud andmete võrdlemist, eesmärgiga tuvastada ebanormaalsed või selgitamist vajavad ja seega huvipakkuvad kontrolli objektid;
- kokkuviiimine (vastukontroll) – seisneb kahe erineva infoallika andmete võrdlemises;
- intervjuerimine – parim meetod, hoidmaks kokku kontrollimisele kuluvat aega ja saamaks vahetut informatsiooni;
- aruannete ja uurimuste lugemine – kõikvõimalike aruannete lugemine, mis kontrolli objekti ja selle probleeme võiksid iseloomustada;
- sõltumatu osapoole kinnitus – kasutatakse selleks, et saada vastava ala spetsialistilt kinnitust teatud faktide kohta;
- küsimustike kasutamine – efektiivne meetod olukordades, kus teatud tegevus on sarnane ja korduv ettevõtte erinevates osades;
- võrdlemine – teatud kontrolli objekti andmete võrdlemine algdokumendiga;
- kaardistamine – kasutatakse protsessi piltlikuks kujundamiseks graafilisel teel;
- „läbijalutamine“ – toimub konkreetsete kontrolliobjekti jälgimine läbi süsteemi algusest lõpuni.

Seega on debitoorse võlgnevuse juhtimise kontrolli osa ettevõttes äärmiselt reguleeritud, mis võimaldab saada kogu aasta vältel objektiivset tagasisidet olemasolevatest probleemidest ning need operatiivselt lahendada.

2.4 Võlgade sissenõudmine OÜ-s SNEL grupp

Võlgnikega tegelemine on ettevõttes jaotatud kahe osakonna vahel. Võlgnikega, kes on võlgu olnud vähem kui 30 päeva, tegeleb klienditeenindusosakond. Võlgnikud, kes on võlgu 31 ja enam päeva, tegeleb võlahaldusosakond.

Klienditeenindusosakond teeb võlgnevuse puhul meeldetuletuse telefoni teel võlgnevuse kolme esimese päeva jooksul ning saadab e-maili teel võlateatise seitsmendal võlgnevuse päeval. Kui klient pole oma võlgnevust likvideerinud 30 päeva jooksul liiguvad kliendi andmed automaatselt võlahaldusosakonda, kus tegeleb kliendiga võlahaldur. Viimase aasta jooksul (perioodil 01.04.2012 kuni 01.04.2013) on jõudnud võlahaldurini 2132 laenu summas 563884 eurot. Antud perioodil väljastati

kokku 14526 laenu summas 3957447 eurot. Seega jõudis võlahaldurini 14,7 % väljastatud laenudest ning 14,2% väljastatud laenusummast.

Kliendi saabumisel võlahaldusosakonda proovib võlahaldur kõigepealt kliendiga kontakti saavutada. Selleks kasutatakse järgnevaid võimalusi:

- telefoni teel helistamine,
- SMS-i saatmine,
- e-maili saatmine,
- võlateatise saatmine kliendi märgitud aadressile,
- facebooki teatise jätmine.

Kõige sagedamini kasutatakse telefoni teel helistamist ning üritatakse kliendiga otse kontakti saada. Juhul, kui kliendi telefon on välja lülitatud, saadetakse informatsioon võla kohta e-maili teel. Olukorras, kus kliendi telefon kutsub, aga ei vasta, saadetakse vajalik informatsioon samuti e-maili teel ning lisavõimalusena võidakse kasutada SMS-i saatmist. Võlahaldusosakonnas üritatakse kliendiga kontakti luua telefoni, SMS-i või e-maili teel esimesed 15 päeva. Kui 15 päeva jooksul ei õnnestu kliendiga nimetatud meetodeid kasutades kontakti saavutada, saadetakse välja ametlik tasuline võlateatis kliendi poolt märgitud aadressile, mis on aluseks kohtulikule sissenõudmisele. Tasulist võlateatist kliendi tavapostiaadressile saadetakse vaid üks kord. Tavaliselt võlateatise peale kliendid ka reageerivad ning võtavad ettevõttega ise ühendust või teevad seda kliendi lähisugulased. Kui võlateatise peale ei reageerita, üritab ettevõtte saata 2 kuu vältel kliendile meeldetuletuskirju ning helistamise teel kliendiga kontakti saavutada. Üksikutel juhtudel kasutatakse ka kontakti loomiseks facebooki, kuhu edastatakse lühike sõnum, milles palutakse kliendil ettevõtte konkreetse töötajaga ühendust võtta.

Võlahalduri või klienditeenindaja poolt kontakti saavutamisel kliendiga päritakse põhjalikult tema mittemaksmise põhjuste kohta ning üritatakse leida lahendus võlgnevuse tasumiseks. Kliendiga suheldes on ettevõtte ülimalt paindlik ning üritab mõista kliendi majanduslikke probleeme. Kliendilt küsitakse tihti, kui palju ta on võimeline maksma ning ollakse nõus ka väiksemate summadega, kui esialgses lepingus ette nähtud. Kui klient väidab, et pole suuteline esialgses lepingus märgitud kuumakset tasuda, pakutakse kliendile kahte võimalust:

- laenu pikendamine (maksepuhkus),
- laenu refinantseerimine (uue maksegraafiku koostamine).

Laenu pikendamise näol on tegemist sisuliselt maksepuhkusega, kus klient tasub vaid intresse ning peatub põhiosa makse. Samuti ei arvestata võlgnevuselt edasi viiviseid. Laenu pikendamise tasu ehk pikendamise perioodi intressitasud peab aga pikenduse saamiseks klient koheselt tasuma. Pikendust pakutakse kas 5, 15 või 30 päeva. Samamoodi on tasuline ka laenu refinantseerimine olles olnud võlgu rohkem kui 30 päeva. Tehes vastavasisulise avalduse võlgnevuse esimese 30 päeva jooksul on laenu refinantseerimine tasuta.

Laenu refinantseerimise näol on tegemist uue maksegraafiku koostamisega, mille korral võetakse kliendi koguvõlgnevus koos intresside ja viivistega ning jaotatakse see uue ajaperioodi peale nii, et osamakse suurus tuleks kliendile sobiv. Antud kokkulepe peab aga sobima mõlemale poolele. Näiteks ei ole ettevõtte nõus kliendipoolse ettepanekuga tasuda iga kuu 10 eurot, kui võlgnevus on 1000 eurot. Mõlema kokkuleppe puhul on ainsaks tingimuseks asjaolu, et pikendamise või refinantseerimistasu peab klient tasuma koheselt enne vastavasisulise lepingu sõlmimist.

Võlahalduri töö efektiivsust esimese 30 päeva jooksul kirjeldab tabel 5.

Tabel 5. Võlahalduri töö efektiivsus esimesel kuul

	01.04.2012- 30.06.2012	01.07.2012- 30.09.2012	01.10.2012- 31.12.2012	01.04.2012- 31.12.2012
Raha laekunud 31-60 päeval	18,3%	17,2%	13,9%	15,8%

Allikas: Autori koostatud

Selgub, et keskmiselt suudab võlahaldur esimese klientidega tegelemise kuu jooksul kätte saada vaid 15,8% võlgnevuste summast. See protsent on aga langeva trendiga. Perioodil 1.aprill 2012 kuni 30.september 2012 tekkinud võlgadest, mis on ületanud 30 päeva piiri ehk olnud võlahalduri juures, on üldse suudetud kätte saada 76,2% võlgnevuste summast. Ülejäänud osa on kliendid siamaani võlgu ning kui nad pole suutnud makset tasuda 9-12 kuu jooksul, siis on äärmiselt ebatõenäoline, et neilt on üldse võimalik raha kätte saada. Seega võib väita, et kui võlgnevus on ületanud 30

päeva piiri, on tõenäosus umbes 75%, et see suudetakse üldse kunagi tagasi saada ehk võlahaldurid suudavad nende juures olnud klientidelt raha kätte saada 75% juhtudest. Kokku on nimetatud perioodi võlgnevustest tasumata aga vaid 5,2% antud laenude summast.

Kui klient ei ole kolme kuu vältel ühendust võtnud või ei ole ühenduse saades jõutud mõlemaid osapooli rahuldavale kokkuleppele võlgnevuse tasumise osas või klient ei täida järjepidevalt isegi uues kokkuleppes endale võetud kohustusi pöördub ettevõtte võla sissenõudmiseks kohtu poole. Selleks kasutatakse järjekorras järgnevaid võimalusi:

- maksekäsu kiirmenetlus,
- hagimentelus,
- pankrotimenetlus.

Viimase aasta jooksul (perioodil 1. aprill 2012- 1. aprill 2013) on jõudnud maksekäsu kiiremenetluse koostamiseni 1319 laenu kogusummas 312702 eurot. See on 9,2% välja antud laenudest ning 8% välja antud summast. Üldjuhul ei esita võlgnikud maksekäsu kiirmenetlusele vastuväidet ning kohus saab kiirmenetluse korras langetada ettevõttele positiivse kohtuotsuse. Siiski on umbes 40 korral ehk 3% juhtudest, mis moodustab 4,5% kiirmenetlusesse läinud laenude kogusummas, esitatud ka vastuväide ning menetlus on jätkunud hagimenetluse korras. Maksekäsu kiirmenetluse peale on avaldanud soovi sõlmida laenu maksmiseks ettevõttega uus maksegraafik 22 klienti, kes võlgnesid kokku 10953 eurot.

Hagimenetluse korras on kokku viimase aasta jooksul (perioodil 1.aprill 2012- 1.aprill 2013) menetletud 149 laenu kogusummas 39549 eurot. See on vaid 1% kogu välja antud laenudest ning laenusummast.

Pankrotimenetluseni on viimase aasta jooksul (perioodil 1. aprill 2012- 1. aprill 2013) jõudnud 141 laenu kogusummas 55060 eurot. Kogu väljaantud laenudest moodustab see samuti umbes 1% ning välja antud summadest umbes 1,4 %. Tabel 6 kirjeldab kokkuvõtvalt ettevõtte väljastatud laenude kohtulikku sissenõudmist.

Tabel 6 OÜ Snel grupp väljastatud laenude kohtulik sissenõudmine

Jõudis võlahaldurini		Maksekäsu kiirmenetlus		Hagimenetlus		Pankrotimenetlus	
tk	summa	tk	summa	tk	summa	tk	summa
2131	563884	1319	312702	149	39549	141	55060
14,7%	14,3%	61,9%	55,5%	7%	7%	6,6%	9,8%

Allikas: Autori koostatud

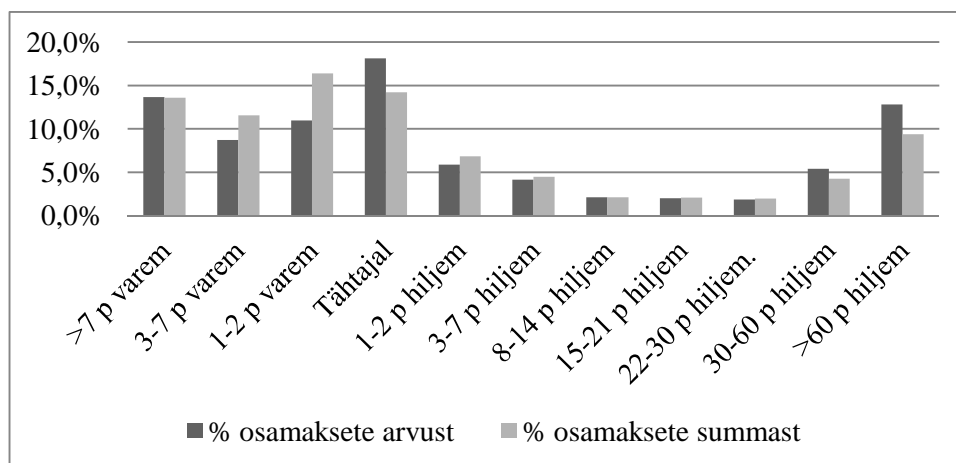
Tabelis on kokku võetud andmed kohtuliku sissenõudmise kohta. Kokku jõudis võlahaldurini viimase aasta jooksul (periood 1.aprill 2012-1.aprill 2013) 2131 laenu, mis on 14,7 % kogu laenudest ning 14,3% laenusummast. Nendest omakorda 61,9 protsenti laenudest (55,5% laenusummast) jõudis ka maksekäsu kiirmenetluse koostamiseni. Seitse protsenti juhtumitest jõudis hagimenetlusse ning 6,6 protsenti pankrotimenetlusse.

2.5 Probleemse võlgnevuse analüüs ja maksekäitumine ettevõttes

Maksekäitumise analüüs näitab, millisel ajahetkel millise protsendi summast kliendid tasuvad. Selle abil on võimalik prognoosida rahavoogusid ning tagada ettevõtte likviidsus igal ajahetkel. Ettevõtte klientide üleüldist maksekäitumist perioodil 1.aprill 2012 kuni 31. detsember 2012 kirjeldab joonis 3.

Joonisel 3 tähistatavad mustad tulbad suhtelist protsenti osamaksete arvust ning hallid tulbad suhtelist protsenti osamaksete summast. Kui vaadelda ettevõtte jaoks juhtimise seisukohalt olulisemat osamaksete summa tulpasid täheldame, et kõige rohkem, üle 15%, makstakse 1 kuni 2 päeva enne tähtaega ning ligi 15% ka täpselt tähtajal. Peale seda maksmise intensiivsus langeb ning hakkab uuesti tõusma alles siis kui tähtajast on möödas rohkem kui 30 päeva. Seega võib jooniselt järeldada, et võlahaldurite tööst on kasu. Klienditeeninduse poolt saadetud meeldetuletuste positiivne mõju aga antud joonisel ei kajastu.

Joonis 3. OÜ Snel Grupp klientide maksekäitumine perioodil 1. aprill 2012 kuni 31. detsember 2012 (autori koostatud)

Probleemse võlgnevuse analüüsi teostatakse nii erinevate maakondade kui ka vanusegruppide lõikes. Eraldi analüüsitakse ebatõenäoliselt laekuvaks tunnistatud summasid ning lootusetuid nõudeid.

2.5.1 Klientide maksedistsipliin maakondade järgi

Järgnevalt analüüsitakse maakondadevahelisi erinevuse maksedistsipliinis. Maksedistsipliini analüüs maakondade lõikes aitab välja selgitada, kui mitu protsenti antud laenudest muutuvad probleemseks võlgnevuseks vastavas maakonnas. See aitab samuti planeerida rahavoogusid ning otsustada, missugustesse maakondadesse missuguses summas laene väljastada. Lisas 2, 3 ja 4 olevates tabelites on kokku koondatud andmed iga maakonna kohta ajavahemikust 1. aprill 2012 kuni 31. detsember 2012. Analüüs toimub kolmes kategoorias:

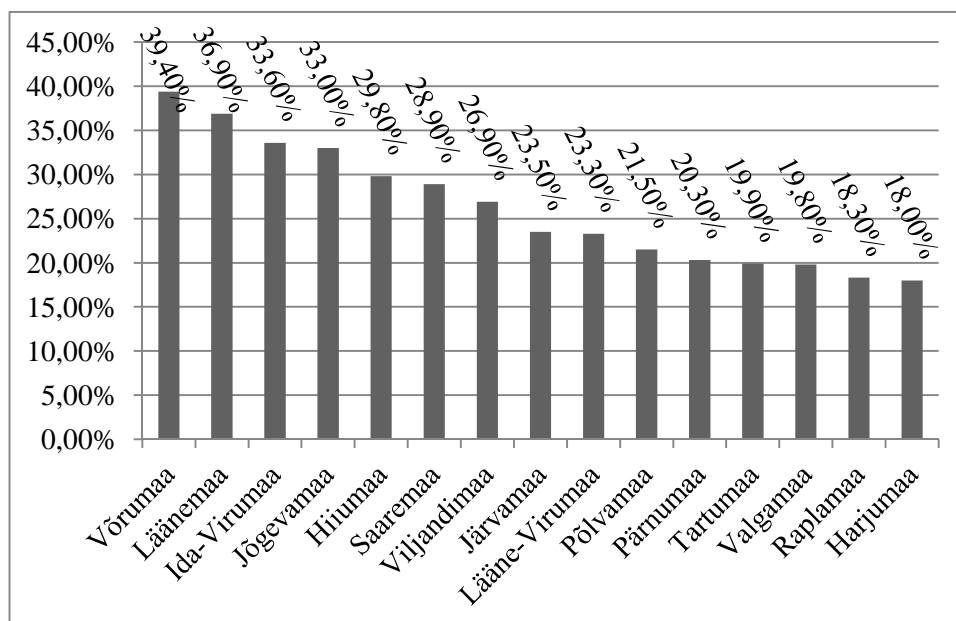
- maksedistsipliin laekumata laenumaksete järgi;
- maksedistsipliin rohkem kui 60 päeva hilinenud laenumaksete järgi;
- kahe eelneva hübriid ehk laenumaksed, mis on hilinenud rohkem kui 60 päeva või siamaani maksmata.

Ettevõtte seisukohast on kõige mustem stsenaarium see, kui välja laenatud raha ei suudeta üldse tagasi saada. Teades kogu oodatavate osamaksete summat ja arvu ning 1. aprilliks 2013 veel laekumata osamaksete kogusummat ja arvu on võimalik iga maakonna kohta protsentuaalselt välja arvutada võlgnevuse määr, mis kirjeldab, mitu

protsenti võlgnevustest (tekkinud ajavahemikul 1.aprill 2012 – 31. detsember 2012) on veel 1. aprilliks 2013 tasumata. Kirjeldatud tabel on esitatud lisas nr 1. Tabelist selgub, et kõige halvema maksedistsipliiniga on Võrumaa, kus on veel maksmata 26,8% oodatavatest osamaksetest, mis moodustavad 28,9 % tagasioodatavast summast. Tabelis on arvutatud protsentuaalselt nii laekumata osamaksete arvu protsent kui ka summa protsent. Ettevõtte debitoorse võlgnevuse juhtimise seisukohalt on olulisem tagasi maksmata summa protsent, sest see kajastab täpsemini võimalikke probleeme likviidsusega. Sellest põhimõttest lähtudes on kõige parem maksedistsipliin uuritavas kategoorias Hiiumaal, kus on praeguseks hetkeks laekumata ainult 6,7% osamaksete summast. Keskmiselt on vaadeldaval perioodil praeguseks ajahetkeks tasumata 14,3% osamaksetest, mis moodustavad 13,3% osamaksete summast.

Järgnevakts analüüsitakse olukorda, kus maksed on laekunud rohkem kui 60 päeva peale tähtaega. See on ettevõttele parem stsenaarium kui eelmine, kuid siiski ebanugav, sest takistab rahavoogude planeerimist ja võib põhjustada probleeme ettevõtte likviidsusega. Analüüsiks kasutatud tabel andmetega on esitatud lisas nr 2. Üllatavalt on siin Hiiumaa kõige halvema maksedistsipliiniga, kus laekus 20,5% osamaksetest rohkem kui 60 päeva peale tähtaega, mis moodustab 23,1% osamaksete summast. Hiiumaalaste kohta võib kokkuvõtvalt öelda, et nad maksavad oma võlad ära, aga neil kulub selleks tavapärasest kauem aega. Kõige paremini paistab siinjuures silma aga Harjumaa, kus on 60 päeva piiri ületanud vaid 8,3% hilinevad laenumaksetest, mis moodustab 6,1% hilinevad laenusummadest. Eesti aritmeetiline keskmine järgi makstakse 13,9 protsenti hilinevad laenumaksetest ja 10,9% hilinevad laenusummast rohkem kui 60 päeva peale tähtaega.

Laenusummad, mis on siia maani maksmata või mille maksmiseks kulub rohkem kui 60 päeva, valmistavad ettevõttele kokkuvõttes kõige rohkem muresid. Seetõttu on otstarbekas ühtse hinnangu saamiseks need kaks mõõdet ühendada, seda enam, et info eelnevates analüüsikategooriate on kohati vastukäiv. Ühendatud mõõtme tabel on esitatud lisas nr 3. Analüüsi tulemusi kirjeldab joonis 4.

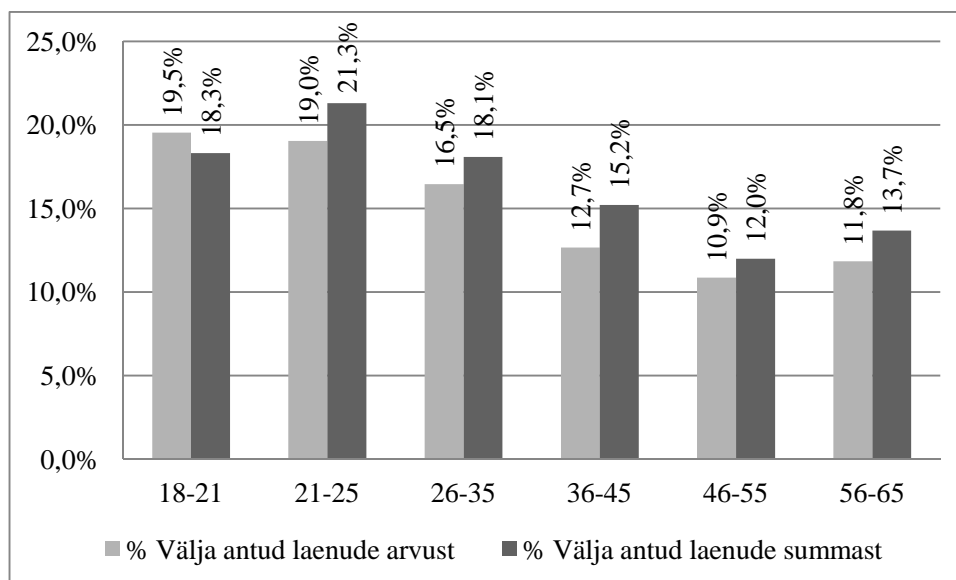

Joonis 4. Maakondade järjestus rohkem kui 60 päeva hilinenud või maksmata osamaksete summa protsendi järgi (autori koostatud)

Kõige halvema maksedistsipliiniga on siinkohal ikkagi Võrumaa, kus on hilinenud rohkem kui 60 päeva või maksmata 43% protsenti osamaksetest, mis moodustab 39,4% osamaksete kogusummast. Võrumaale järgnevad Läänemaa, Ida-Virumaa, Jõgevamaa ja Hiiumaa. Kõige parema maksedistsipliiniga antud kategoorias on Harjumaa, kus vastavad protsendid on 22,4% ja 18%.

2.5.2 OÜ Snel Grupp võlgnike vanuseline jaotuvus

Järgnevalt analüüsitakse võlgnike jaotumist vanuselises järjekorras. Perioodil 1. aprill 2012 – 31. detsember 2012 oli kokku probleemseid laene, mis on olnud võlahalduri juures 1544 tükki. See moodustab 15,2 % kogu välja antud laenudest. Võlglaste jaotumist vanuseliselt kirjeldab joonis 5, kus on arvatatud protsent nii laenude arvust kui ka väljalaenatavast summast võttes arvesse antud vanusegrupile antud laene ning tekkinud võlglaste arvu.

Joonis 5. Rohkem kui 30 päeva hilinenud laenude jaotuvus vanusegruppide järgi (autori koostatud)

Jaotuvus on nii laenude arvu kui ka summa osas sarnane. Kuna debitoorse võlgnevuse juhtimise seisukohalt on ettevõtte jaoks olulisem mitte laekunud raha, siis analüüsimise graafikul protsenti väljaantud laenude summast. Analüüsitava tulba arvutamisel on võetud arvesse vaid laenu põhiosasummat. Selgub, et suhteliselt on kõige rohkem võlglasti vanusegrupis 21-25 aastat. Sellele vanusegrupile välja antud laenudest on osutunud 21,3 % problemaatiliseks. Absoluutväärtustes on kõige rohkem võlglasti hoopis vanusegrupis 26-35 aastat, kus on antud perioodil olnud problemaatilised 3045 laenu summas 815796 eurot. Edasi hakkab laenamise riskantsus langema jõudes 12 protsendini vanusegrupis 46-55 aastat. Nendest vanematele laenamine muutub jällegi natuke riskantsemaks.

2.6 Ebatõenäoliselt laekuvad summad ja nende arvestus

Ebatõenäoliselt laekuvatest summadest tekkiva kahju hindamisel kasutab ettevõtte statistilist meetodit ehk reserveerimismeetodit, mida ettevõtte juhtkond nimetab provisjoniks. Statistilise meetodi kasutamine on ainuõige vaik, sest laenude arv ei võimaldaks kasutada hindamismeetodit. Provisjonis jaotatakse laenud nelja klassi:

- kehtivad laenud, võlg kuni 45 päeva;
- kehtivad laenud, võlg üle 45 päeva;

- c) ülesöeldud laenud (sissenõudmisel);
- d) lootusetud nõuded.

Antud meetodi selgitamiseks on tabelis 7 ettevõtte provisjon seisuga 26.03.2013. Ettevõtte eeldab, et klassi A kuuluvate laenude puhul muutub lootusetuks 0,05 protsenti nõuetest. Seega antud hetke seisuga 687 eurot, arvutatud summast koos kõrvalnõuetega. Aasta prognoos on selles klassis uuritava hetkel 8245 eurot ning see moodustab 0,83% summa jäägilt.

Tabel 7. Ettevõtte provisjon seisuga 26.03.2013

Klass	A	B	C	D	Kokku
Summa (Jääk)	996027	152659	416501	2820	1568007
Summa kokku (sh kõrvalnõuded)	1374161	236969	556236	4742	2172108
Provisjon	0,05%	0,1%	1%	100%	X
Provisjon aruande kuus	687	239	5562	4742	11230
Provisjon aastas (prognoos)	8245	2867	66748	X	77861
Provisjon aastas (osakaal portfelist)	0,83%	1,88%	15,94%	X	4,97

Allikas: OÜ SNEL Grupp koostatud

Sellist süsteemi kasutatakse hetkel ettevõttes vaid orientiirina tegelikule mahakandmisele. Tegelik mahakandmine toimub kord kvartalis juhatuse koosolekul, kus otsustatakse ka täpne summa, mida maha kanda. See summa võib teoreetilisest provisjonist olla nii suurem kui ka väiksem. Siiski on antud süsteem asjakohane ning kajastab tegelikku riski. Seda kinnitab fakt, et perioodil aprill-september 2012 on siimaani laekumata 5,2 protsenti oodatavatest laenude osamaksete summast ning prognoositavalt vastavalt reserveerimismeetodile jääb laekumata 4,97% portfelist.

Seoses lootusetuks muutunud nõuetega ning ebatõenäoliseks hinnatud summadega saab ettevõttele hinnangu anda ka Morgan Stanley meetodil. Esiteks on võimalik välja arvutada mahakandmiste suhtarv, mille aluseks võetakse lootusetuks muutunud nõuded. Suhtarv arvutatakse alljärgneva valemi järgi:

$$(3) \quad \text{Mahakandmiste suhtarv} = \frac{2820}{3957447} = 0,000713 = 0,07\%$$

Antud hetkel on see 0,07 protsenti. Morgan Stanley meetodi kohaselt on tegemist väga hea tulemusega, mis väärrib maksimumhinde saamist. Siiski ei ole antud suhtarv

usaldusväärne asjaolu tõttu, et ettevõtte on tegutsenud vaid ühe aasta ning ilmselt pole jõutud veel kõiki laene maha kanda. Eelneva analüüsi tulemusena selgus, et keskmiselt jääb laekumata 5,2 protsenti portfelist. Seda võib tinglikult tõlgendada ka mahakandmise suhtarvuna ning selle väärtuse kohaselt saaks ettevõtte Morgan Stanley meetodi järgi hindeks kolm kuue palli skaalal. Ebatõenäoliselt laekuvate summade näol on sisuliselt tegemist reserviga, mis on mõeldud halbade laenude katteks. Seega saame välja arvutada ka Morgan Stanley reservi hindamise suhtarvu:

$$(4) \quad \text{Reservi hindamise suhtarv} = \frac{77861}{769601} = 0,1011 = 10,1\%$$

Suhtarvu väärtuseks tuleb vaid 10,1 protsenti, mis tähendab, et reserv katab vaid 10,1 protsenti laenusummast, mis on jäänud võlgu enam kui 30 päevaks. Morgan Stanley meetodi kohaselt on tegemist halva väärtusega. Siiski pole antud ettevõtte praktikast arvestades tegu halva näitajaga, sest eelnev analüüs näitas, et ettevõtte on prognoosinud oma reserve küllalt täpselt. Põhjus ebakõlas võib peituda selles, et antud meetodi väljatöötamisel on lähtutud teise kultuuriruumi tavadest, kus maksimisega on märksa rohkem probleeme. Kuna ettevõtte provisjoni kohaselt jätavad vähem kui 45 päeva võlgu olnud kliendid tasumata vaid 1,88% kogu portfelist, siis võib antud näitajale anda hindeks maksimaalse 6 palli, sest näitaja väärtus ületab rohkem kui 5 kordselt tegeliku väärtust.

Üleüldist portfelli riski näitab PAR 30 näitaja, mis mõõdab üle 30 päeva hilinenud summade suhet kogu portfelli.

$$(2) \quad \text{PAR 30} = \frac{769601}{3957447} = 0,1944 = 19,4\%$$

Antud ettevõtte puhul hilineb üle 30 päeva 19,4% laenuportfelist. Morgan Stanley meetodi kohaselt on tegemist halva näitajaga, sest näitaja väärtus ületab 15 protsendi piiri. Morgan Stanley meetodi järgi saaks ettevõtte PAR 30 näitaja järgi hindeks minimaalse ühe punkti. Ettevõtte klientide maksedistsipliin võiks tõepoolest olla parem.

Kokkuvõttes võib järeldada, et ettevõtte krediidirisk Morgan Stanley meetodi järgi on keskmine. Mahakandmise suhtarvu hinne kolm palli, reservi hindamise suhtarvu hinne

6 palli ja PAR 30 suhtarvu hinne 1 pall annavad kokku hindeks 3,33 ehk 6 palli süsteemis keskmise.

2.7 Skooringumudel ja soovitused ettevõtte debitoorse võlgnevuse juhtimise parandamiseks

Ettevõtte krediidiriski hindamine, mis on põhiline probleemse debitoorse võlgnevuse põhjustaja, ning võlgnevuste väljanõudmine on antud ettevõttes tugevalt reguleeritud valdkond. Koostatud on üksikasjalikud tööjuhendid nii laenuhalduritele kui ka klienditeenindajatele. Lisaks sellele on töö autori arvates antud ettevõtte võtnud krediidiriski hindamisel arvesse kogu ettevõttele kättesaadavat informatsiooni ning teinud omalt poolt kõik selleks, et vältida olukorda, kus tuleb kanda kahjusid lootusetuks muutunud nõuete tõttu. Siiski on mõnes valdkonnas võimalik liikuda paremuse poole.

Ettevõtte krediidiriski hindamine nagu eelnevaltki mainitud toimub subjektiivsel meetodil ehk laenuhalduri subjektiivsel hinnangul. Laenuhalduri hinnang on kindlasti lõpliku laenuotsuse tegemise suhtes asendamatu, kuid krediidiriski paremaks hindamiseks võib kasutada ka hübriidset süsteemi, kus on ühendatud laenuhalduri subjektiivne hinnang ning skooringumeetod.

Järgnevalt on esitatud skooringumudel, mille idee ei ole asendada laenuhaldurite tööd vaid pigem toimida orientiirina või „punase laternana“ otsuse tegemisel. Skooringumodelis hinnatakse igat järgnevat asjaolu skaalal 0 kuni 10:

- kliendi elukoht maakonna järgi,
- kliendi vanus,
- kliendi sissetuleku ja kohustuste vahe (arvestades ka ülalpeetavate arvu, küsitava laenu suurust ja perioodi ning elamispinna tüüpi),
- töökoha olemasolu ning töökohal töötatud aega,
- kinnisvara olemasolu,
- maksehäire olemasolu krediidiinfos,
- kliendi eelnev maksekäitumine ettevõttega suhtlemisel.

Kliendi elukoha ja vanuse tähtsust kvalitatiivse krediidiriski hindamise seisukohast selgitas eelnevas peatükis koostatud analüüs. Selle põhjal saame väita, et kõige tõenäolisemalt jätab makse tasumata või tasub selle väga hilja klient, kes on pärit Võrumaalt ning on vanusegrupis 21 kuni 25 aastat.

Sissetuleku ja kohustuste vahe arvesse võtmine on loogiline samm, sest negatiivse või väga väikese positiivse sissetuleku ja kohustuste vahega klient ei ole võimeline ühtegi laenu teenindama. Samuti ei suuda suure tõenäosusega laenu teenindada töötu inimene. Mida kauem on inimene oma töökohal töötanud seda stabiilsemaks võib tema sissetulekut pidada. Kinnisvara olemasolu annab ettevõttele kindluse, et probleemide korral on võimalik antud laen kinnisvara arvelt tagasi saada. Laenu ei ole mõistlik anda ka mitmete maksehäirete olemasolu korral ning juhul kui kliendi eelnev käitumine ettevõttes on olnud mitterahuldav.

Meetodi paremaks mõistmiseks kasutame näidisklienti. Näidisklient on 27 aastane noormees, kes elab Viljandimaal ning soovib taotleda laenu 200 eurot pooleks aastaks. Selline soov toob endaga kaasa kohustuse ligikaudu 50 eurot kuus. Tal ei ole kinnisvara ning elab üürikorteris ning kasvatab üksinda last. Oma ametikohal on ta töötanud viimased 7 kuud. Eelnevad maksehäired puuduvad ning antud ettevõttest pole ta kunagi laenu võtnud. Oma netokuupalgaks on ta märkinud 480 eurot.

Kliendi elukohale hinnangu andmisel saab tugineda lisas 3 esitatud tabelile. Tabelis on koondatud andmed selle kohta, kui palju osamakseid kogu portfelist on laekunud rohkem 60 päeva peale tähtaega või on senimaani maksmata. Skoori koostamisel lähtutakse osamaksete summa tulbast ning seal esitatud protsentuaalsetest väärtustest. Skoor saadakse jaotades skaala varieeruvus, mis antud hetkel on 21,4 protsenti, 10-ks võrdseks osaks ning paigutades maakonnad vastavalt protsentidele saadud vahemikesse. Selline lahendus on õiglasem kui kasutada lihtsalt maakondade järjestust. Antud hetkel saaks meie näidisklient siit 6 punkti.

Kliendi vanuse ja riski seose hindamisel saab kasutada joonisel 4 esitatud protsentuaalseid andmeid. Vanuse skoori arvutamiseks kasutatakse elukoha skoorile sarnast meetodit. Hetke andmete põhjal on antud muutuja varieeruvus 9,3 protsenti, mis

jaotatakse 10-ks võrdseks osaks ning paigutatakse vanusegrupid vastavalt vahemikele. Näidiskliendi punktisummaks antud kategooriast kujuneb seega 4 punkti

Kliendi sissetulekute ja kohustuste vahe hindamine seoses ülalpeetavate arvu ning küsitava laenusummaga on keerulisem. Täitemenetluse seadustiku § 132 lõige kaks on sõnastatud järgnevalt: kui võlgnik peab seadusest tulenevalt ülal teist isikut või maksab talle elatist, suureneb mittearestitav summa iga ülalpeetava kohta ühe kolmandiku võrra palga alammäärast kuus. (Täitemenetluse seadustik 2013) Toetudes antud infole ning hetkel kehtestatud palga alammäärast 320 eurot kuus, millest maksude mahaarvamisel jääb järgi umbes 278 eurot võib väita, et ühele ülalpeetavale on arvestatud kuus seaduse järgi ümmarguselt 90 eurot. Arvestama peab ka sellega, et klient on ka iseenda ülalpeetav. Elukohatüübi valikul arvestame, et keskmiselt kulub üürikorteri peale 200 eurot kuus ning isikliku korteri peale 50 eurot kuus. Välja pakutud numbrid on arvestuslikud ning täpsema väärtuse saamiseks peaks arvestama ka kliendi elukohta ning antud maakonna keskmist üürikorteri hinda. Näidiskliendi sissetuleku ja kohustuste vahe saame arvutada nüüd järgmiselt:

$$(5) \quad \textit{Sissetuleku ja kohustuste vahe} = 480 - 2 \times 90 - 200 = 100$$

Antud hetkel on sissetulekute ja kohustuste vahe 100 eurot. Saame arvutada suhtarvu võttes aluseks küsitava laenu osamakse suuruse. See suhtarv on näidiskliendi puhul 0,5 ($50/100=0,5$). Leitud suhtarvu saab nüüd kasutada skoori andmisel. Mida väiksem on suhtarv, seda suurem skoor, välja arvatud juhul kui suhtarv on negatiivne või üle ühe. Negatiivne suhtarv tähendaks negatiivset sissetuleku ja kohustuste vahet. Praktiliselt on see võimatu, kuid antud juhul võimalik, sest ei ole teada kliendi tegelikke kulutusi söögile ja eluasemele vaid ainult prognoos. Kui suhtarv on aga üle ühe, siis on kliendil ebamõistlikult suur laenukoormus arvestades sissetuleku ja kohustuste vahet. Antud hetkel teeniks meie näidisklient antud kategooriast 6 punkti.

Töökoha puhul jagatakse punkte vastavalt antud töökohas töötatud ajale. Mida pikemalt on inimene antud töökohal töötanud seda stabiilsem on tema sissetulek. Kui klient on töötu saab ta punktisummaks skaala teises otsas oleva 0 punkti. Näidiskliendi punktisummaks kujuneb siin 6 punkti.

Maksehäirete olemasolul arvestatakse sarnaselt töökoha olemasolu puhul maksehäirete koguarvu ning jagatakse punkte vastavalt sellele. Näidisklient saaks hetkel 10 punkti, sest maksehäired tal puuduvad.

Ettevõtte jaoks üks olulisemaid kategooriaid on eelnev maksekäitumine ettevõttes. Punkte jagatakse vastavalt osamaksete tasumise ajale. Kui makse on tasutud tähtajal või enne seda saadakse rohkem punkte ning mida hiljem on makse tehtud seda vähem punkte teenitakse. Uue kliendi puhul on punktisummaks alati 1, nii ka meie näidiskliendi puhul.

Tabel 8. Snel Grupp OÜ lühiajaliste finantsinvesteeringute juhtimise parendamiseks koostatud skoorimudeli skoorikaart.

Skoor	Elukoht	Vanus	Sissetuleku ja kohustuste vahe suhtarv	Töökoht	Kinnisvara	Maksehäire	Maksekäitumine
0			<0 või >1	Ei, Töötu	Ei	Jah, >3tk	Jah, võlgnevus rohkem kui 60 päeva või maksmata
1	Võru	21-25	0,91-1	Jah, 0-1 kuud		Jah 2-3 tk	Jah, makstud 30-60 päeva hiljem, UUS KLIENT
2	Lääne		0,81-0,9				Jah, makstud 22-30 päeva hiljem
3	Ida-Viru; Jõgeva		0,71-0,8	Jah 2-3 kuud			Jah, makstud 14-21 päeva hiljem
4		18-21 26-35	0,61-0,7				Jah, makstud 8-14 päeva hiljem
5	Hiiu; Saare		0,51-0,6	Jah 4-5 kuud		Jah, 1 tk	Jah, makstud 3-7 päeva hiljem
6	Viljandi		0,41-0,5	Jah, 6-7 kuud			Jah, makstud 1-2 päeva hiljem
7		36-45	0,31-0,4				Ei, Makstud tähtajal
8	Järva; Lääne viru		0,21-0,3	Jah 8-9 kuud			Ei, makstud 1-2 päeva varem
9	Põlva; Pärnu	56-65	0,11-0,2	Jah 10-12 kuud			Ei, makstud 3-7 päeva varem
10	Tartu, Valga, Rapla, Harju	46-55	0-0,1	Jah, üle 12 kuu	Jah	Ei	Ei, makstud rohkem kui 7 päeva varem

Allikas: Autori koostatud

Skoorikaardi koostamisel tuleb arvestada ka erinevate tegurite kaaluga. Lihtsustatuse mõttes oletame, et kõik tegurid on ettevõttele võrdselt olulised, ehk sama kaaluga. Tabelis 8 on esitatud autori poolt koostatud skoorikaart. Maksimaalne tulemus kasutades antud skoorikaarti on 70 punkti. Näidiskliendi skoorid on tabelis märgitud kollasega ning neid kokku liites tuleb meie kliendi üldskooriks 33 punkti, mis on keskmine tulemus.

Skoringumudelit või selle osasid on võimalik kasutada ka teist protsesside automatiseerimiseks. Eelnev analüüs näitas, et klientidelt tuleks küsida sagedamini kontoväljavõtteid. Kontoväljavõtete küsimine alla 300 euroste laenude puhul on langenud samal ajal kui tähtaegselt või enne seda makstavate osamaksete arv on samuti langeva trendiga. Kuna on teada ohutegurid, mille puhul konto väljavõtet küsitakse võib vähendada laenuhaldurite koormust ning muuta konto väljavõtte küsimine automaatseks, sõltuvalt ohutegurite olemasolust või üleüldisest mudeli skoorist. Arvutisüsteem analüüsib antud tegureid ning saadab automaatselt kliendile päringu konto väljavõtte esitamiseks. Alles peale väljavõtte esitamist jõuab taotlus laenuhaldurile. Selline süsteem aitaks kokku hoida ressursi ning kiirendaks oluliselt tööprotseduuri.

Kirjeldatud skoringumudelit on võimalik edasi arendada teostades analüüsi kogu kliendibaasi lõikes uurides seoste tugevust maksehäire tekkimise tõenäosuse ning välja pakutud tabeli väärtuste vahel.

KOKKUVÕTE

Lühiajaliste finantsinvesteeringute juhtimine finantseerimisasutuses on oma olemuselt ja sisult väga sarnane debitoorse võlgnevuse juhtimisega. Sisuline erinevus lühiajalise finantsinvesteeringu ja kauba või teenusekrediidist tuleneva debitoorse võlgnevuse vahel seisneb vaid selles, et viimase puhul ei oodata antavalt krediidilt tulu intressimaksete näol.

Selleks, et vältida ebaotstarbekaid lühiajalisi finantsinvesteeringuid on vajalik krediidiriski maandamine. Krediidirisk koosneb nii kvantitatiivsest kui ka kvalitatiivsest osast. Kvantitatiivset osa on võimalik suhteliselt lihtsate vahenditega maandada samas kui kvalitatiivse krediidiriski maandamine nõuab spetsiaalseid oskusi ning süsteemide väljaarendamist. Kvalitatiivset riski on võimalik maandada kasutades selleks laenuhaldureite subjektiivset hinnangut igale taotlusele või skoorinumudelit, mis annab taotlusele hinnangu automaatselt teatud valemi abil.

Vaatamata tõhusatele süsteemidele, mis on loodud krediidiriski maandamiseks satub investeeringute portfelli paratamatult laene, mis on probleemsed ning mille sissenõudmisega tuleb ettevõttel tegelema hakata. Sissenõudmismeetodeid on nii kohtuväliseid kui ka kohtulikke. Kohtuväliste meetodite korral otsitakse kontakti kliendiga ning püütakse leida mõlemale osapoolale sobiv lahendus. Kohtulike meetodite puhul kasutatakse sissenõudmiseks kohtu abi.

Käesoleval aastal tegutseb Eesti finantseerimisasutuste turul aktiivselt 17 erinevat finantseerimisasutust. Eesti Statistikaameti statistika kohasel ületavad finantsettevõtete bilansis viitlaekumised antud laenude mahtu. Seega eksisteerib vajadus lühiajaliste finantsinvesteeringute paremaks juhtimiseks.

OÜ SNEL Grupp toimub krediidiriski maandamine kahel tasemel, kus ühelt poolt hindab kliendi krediivõimekust laenuhaldur ning teisest küljest klient ise.

Laenuhaldurid kasutavad krediidiriski maandamiseks subjektiivset meetodit, kus iga laenutaotlus vaadatakse eraldi läbi hinnates laenutaotlust etteantud raamistikus ja kasutades kättesaadavat infot, mis pärineb nii klientidelt endilt kui ka avalikest allikatest.

Maksekäitumise analüüsist selgus, et suur osa kliente tasub makse kas tähtajal või ennetähtaegselt, pärast mida maksmise aktiivsus langeb kuni võlahalduri sekkumisele. Võlahalduri sekkumine paneb inimesed uuesti makseid tasuma, kuid viimase kolme kvartali jooksul on võlahalduri töö efektiivsus esimesel kuul langenud. Suurem osa võlahalduri juurde jõudnud laenudest saadakse tagasi kohtulikku sissenõudmismeetodit kasutades.

Maksedistsipliini analüüsi tulemusena maakondade lõikes selgus, et kõige parema maksedistsipliiniga on Harjumaa ning kõige halvemaga Võrumaa. Kõige tõenäolisemalt jääb pikaajaliselt võlgu klient, kes on vanusegrupis 21 kuni 25 aastat.

Krediidiriski taset ettevõttes võib ettevõttes hinnata keskmiseks, sest Morgan Stanley meetodil analüüsitud suhtarvude keskmiseks hindeks kujunes 3,33 palli kuue palli skaalal.

Ettevõtte suudab väga täpselt prognoosida oma reserve, sest prognoosi järgi maha kantav 4,97 protsenti portfelist on suhteliselt sarnane autori analüüsi käigus leitud väärtusele 5,2 protsenti.

Ettevõtte lühiajaliste finantsinvesteeringute juhtimise parandamiseks soovitatakse suurendada konto väljavõtete küsimise arvu alla 300 euroste laenude puhul, sest nii küsitud väljavõtete protsent kui ka tähtaegselt laekuvate maksete protsent on viimase kolme kvartali jooksul langenud. Lisaks koostati vastavalt analüüsitulemustele skoorimudel, mis hindab kliendi krediitvõimelisust skaalal 0 kuni 70 punkti. Mudel on mõeldud laenuhaldurite töö lihtsustamiseks ning täiustamiseks, mitte laenuhaldurite asendamiseks.

Käesolevat bakalaureusetööd on võimalik edasi arendada koostades täpsema skoorimudeli analüüsides täpsemalt erinevate tunnuste mõju maksehäire tekkimise tõenäosusele ning seeläbi anda mudelile paremaid kaale.

VIIDATUD ALLIKAD

1. **Abdou, A. Hussein; Pointon, J.** Credit Scoring, Statistical Techniques and Evaluation Criteria: A Review of the Literature, Intelligent Systems in Accounting, Finance & Management, 18 (2-3), 2011, pp. 59-88.
2. A Handbook for Developing Credit Scoring Systems in a Microfinance Context. United States Agency for International Development, 2006, 67p
[http://www.ruralfinance.org/fileadmin/templates/rflc/documents/1183203231096_Credit_Scoring_Systems_Handbook.pdf] 18.03.2013
3. **Arvelo, M. ; Bell, J. : Novak, C. ;Rose, J. :Venugopal, S.** Morgan Stanley's Approach to Assessing Credit Risks in the Microfinance Industry, Journal of Applied Corporate Finance volume 20 nr 1, 2008, pp 124-134
4. **Birin, J.** Viivislaenude probleem ja selle lahendamise võimalused laenuteenust pakkuva ettevõtte X näitel. TÜ ettevõttemajanduse instituut, 2011, 71 lk.
(bakalaureusetöö)
5. **Casu, B. ;Giradone, C. ;Molyneux, P.** Introduction to banking. Financial Times Prentice Hall, 2006, 526 lk.
6. **Crook, J.; Edelman, D.; Thomas, L.** Recent developments in consumer credit risk assessment, European Journal of Operational Research 183, 2007, pp 1447-1465
7. Debitoorne võlgnevus, Eesti Entsüklopeedia
[http://entsyklopeedia.ee/artikkel/debitoorne_v%C3%B5lgnevus1] 01.05.2013
8. Dokumendid maksekäsu kiirmenetluses [<http://www.kohus.ee/23258>] 19.02.2013
9. Erasikute raportid. AS Krediidiinfo. [<http://www.krediidiinfo.ee/index.php?m=8>].
17.02.2013

10. **Erlach, E. ;Jaagund, K. ;Kaasik, A. ;Kais, K. ;Lepik, E. ;Piiraja, I. ;Rosenberg, H. ;Zuravljova, R. ;Kaljulaid, K. ;Verma, K. ;Past, A.** Krediit ja Võlad – krediidi juhtimise põhitõed. Äripäev, 2008, 192 lk.
11. Ettevõtete maksekäitumine 2011/2012 teise poolasta Maksehäireregistri statistika põhjal. AS Krediidiinfo. 21. Jaanuar 2013.
[http://www.krediidiinfo.ee/files/mhrstatistika_2011_2012_teine_pa.pdf]. 16.02.2013
12. Finantsettevõtete bilanss. Eesti Statistikaamet. [http://pub.stat.ee/px-web.2001/Dialog/varval.asp?ma=RRF03&ti=FINANTSETTEV%D5TETE+BILANS+S+%28KVARTALID%29&path=../Database/Majandus/14Rahandus/02Finantsinstitutsioonide_arvepidamine/&lang=2]. 15.02.2013
13. **Hand, D. J.** Modelling Consumer Credit Risk, Journal of management mathematics, 2001, No 12, pp. 193-155.
14. **JianHua, L. ; Tao, S.** Credit Risk Evaluation of Micro-loan companies on Soft Set, International Conference on E-Business and E-Government, 2010, pp 1110-1115
15. **Karu, S.** Rahakäibe juhtimine I osa. Tartu: Rafiko, 2000, 240 lk.
16. Kohtuväline võlgade sissenõudmine.
[<http://www.creditreform.ee/index.php?page=127&kohtuvaline-volgade-sissenoudmine&>] 19.02.2013
17. **Kokk, H.** Erasikute Krediidiriski hindamine AS Eesti Krediidipanga näitel. TÜ ettevõtte majanduse instituut, 2011, 78 lk. (magistritöö)
18. Krediidiasutuste seadustik. Vast võetud Riigikogus 9 veebruaril 1999. aastal.
[<https://www.riigiteataja.ee/akt/129032012025>] 01.05.2013
19. Krediidipoliitika turu-uuring 2012. AS Krediidiinfo. 14. jaanuar 2012.
[<http://www.krediidiinfo.ee/files/kredpoluuring2012.pdf>]. 17.02.2013
20. **Kõomägi, M.** Äri rahandus. Tartu ülikooli kirjastus, 2006, 276 lk.
21. Longman business english dictionary. Longman, 2003, 533 lk.

22. **Matsina, M.** Tasuvuse ja riskide hindamine kiirlaene väljastava ettevõtte näitel. TÜ ettevõtetmajanduse instituut, 2010, 49 lk. (bakalaureusetöö)
23. **Mileris, R.** Macroeconomic Determinants of Loan Portfolio Credit Risk in Banks, *Inzinerine Ekonomika-Engineering Economics* , 23(5), 2012, , pp 496-504
24. Pankade turuosad, Eesti Pangaliit [<http://www.pangaliit.ee/et/pangandusinfo>] 01.05.2013
25. **Reinart, T.** Võlamülkad, Äripäeva kirjastus, 2003, 142lk
26. RTJ 2 (Raamatupidamise toimkonna juhend 2- nõuded esitlusviisile). EV raamatupidamise toimkond. [<http://www.easb.ee/doc.php?11120>]. 17.02.2013
27. RTJ 3 (Raamatupidamise toimkonna juhend 3- finantsinstrumendid.) EV raamatupidamise toimkond. [<http://www.easb.ee/doc.php?11119>]. 17.02.2013
28. **Saretok, A.** Debitoorse võlgnevuse analüüs ja juhtimine osäühingus Gersamia. TÜ ettevõtetmajanduse instituut, 2011, 81 lk. (magistritöö)
29. **Schuchardt, M.** Receivables Management: Moving Beyond Transactions, 2003, pp 36-37
30. **Scott, D.F., Martin, J.D., Petty, J.W., Keown A.J.** Aktsiaettevõtte rahandus II, Eesti Majandusjuhtide Instituut, 1991, 209lk
31. Snel Grupp OÜ Ettevõttesisesed üldreeglid ja teenindusstandardid, 01.02.2013
32. **Tasane, T.** Debitoorse võlgnevuse juhtimine Stora Enso Eesti AS. TÜ ettevõtetmajanduse instituut, 2010, 78 lk. (magistritöö)
33. **Tearu, A. ;Krumm, E.** Ettevõtte finantsjuhtimine. Teine trükk. Pegasus, 2005, 223 lk.
34. Tere tulemast ekspressraha koduleheküljele. [<http://www.ekspressraha.ee/avaleht/oldclient.html>]. 19.02.2013
35. **Tikk, J.** Finantsarvestus. Täiendatud trükk. Tallinn: 2009, 294 lk.

36. Täitemenetluse seadustik. Vast võetud Riigikogus 20 aprillil 2005. aastal.
[<https://www.riigiteataja.ee/akt/131122012015>] 19.04.2013
37. **Tõnutare, A.** Krediteerimisega seotud riskid ja nende maandamine pangas. TÜ
ettevõtte majanduse instituut, 2012, 70 lk. (bakalaureusetöö)
38. Vastutustundliku laenamise nõuded. Finantsinspeksioon.
[http://www.fi.ee/public/Soovituslik_juhend_Vastutustundlik_laenamine.pdf]
03.04.2013
39. Väljastatud arvete menetlemine
[<https://www.krediidihaldus.ee/et/krediidihaldus/arvete-menetlus/>] 19.02.2013
40. Võlgade väljanõudmisel on ähvardustest tõhusam tegelik ja otsustav tegutsemine.
Äripäev 28.02.2005 [<http://www.ap3.ee/?PublicationId=31503ED6-39D4-4163-9D98-74AA1E3959CE&code=107118>] 19.02.2013

LISAD

Lisa 1. Maksmata osamaksete protsentuaalne jaotus maakondade järgi aprill 2012 – detsember 2012 (autori koostaud)

Järjestus halvimast paremani	% osamaksete arvust	Maakond
1	26,8%	Võrumaa
2	23,1%	Läänemaa
3	19,1%	Viljandimaa
4	17,8%	Ida-Virumaa
5	15,4%	Lääne-Virumaa
6	14,4%	Jõgevamaa
7	13,0%	Harjumaa
8	12,6%	Tartumaa
9	12,4%	Saaremaa
10	12,1%	Valgamaa
11	12,0%	Järvamaa
12	11,6%	Hiiumaa
13	11,1%	Raplamaa
14	10,5%	Põlvamaa
15	10,1%	Pärnumaa
Aritmeetiline keskmine	14,30%	

Järjestus halvimast paremani	% osamaksete summast	Maakond
1	28,9%	Võrumaa
2	24,4%	Läänemaa
3	19,4%	Ida-Virumaa
4	17,2%	Jõgevamaa
5	17,0%	Viljandimaa
6	16,0%	Saaremaa
7	14,0%	Järvamaa
8	13,8%	Lääne- Virumaa
9	11,1%	Harjumaa
10	10,8%	Tartumaa
11	10,0%	Valgamaa
12	10,0%	Põlvamaa
13	9,8%	Pärnumaa
14	8,4%	Raplamaa
15	6,7%	Hiiumaa
Aritmeetilin e keskmine	13,3%	

Lisa 2. Rohkem kui 60 päeva hilinenud osamaksete protsentuaalne jaotus maakondade järgi (autori koostaud)

Järjestus halvimast paremani	% osamaksete arvust	Maakond	Järjestus halvimast paremani	% osamaksete summast	Maakond
1	20,5%	Hiiumaa	1	23,1%	Hiiumaa
2	20,3%	Jõgevamaa	2	15,8%	Jõgevamaa
3	18,2%	Ida-Virumaa	3	14,2%	Ida-Virumaa
4	11,7%	Valgamaa	4	12,9%	Saaremaa
5	17,2%	Saaremaa	5	12,5%	Läänemaa
6	16,9%	Läänemaa	6	11,5%	Põlvamaa
7	16,2%	Võrumaa	7	10,5%	Võrumaa
8	14,8%	Põlvamaa	8	10,5%	Pärnumaa
9	14,6%	Viljandimaa	9	9,9%	Raplamaa
10	14,6%	Raplamaa	10	9,9%	Viljandimaa
11	13,6%	Lääne- Virumaa	11	9,8%	Valgamaa
12	13,2%	Pärnumaa	12	9,5%	Lääne- Virumaa
13	13,2%	Järvamaa	13	9,5%	Järvamaa
14	12,5%	Tartumaa	14	9,1%	Tartumaa
15	9,4%	Harjumaa	15	6,9%	Harjumaa
Aritmeetiline keskmine	12,8%		Aritmeetiline keskmine	9,4%	

Lisa 3. Rohkem kui 60 päeva hilinenud või maksmata osamaksete protsentuaalne jaotus maakondade järgi (autori koostaud)

Järjestus halvimast paremani	% osamaksete arvust	Maakond	Järjestus halvimast paremani	% osamaksete summast	Maakond
1	43,0%	Võrumaa	1	39,4%	Võrumaa
2	40,0%	Läänemaa	2	36,9%	Läänemaa
3	36,0%	Ida-Virumaa	3	33,6%	Ida-Virumaa
4	34,7%	Jõgevamaa	4	33,0%	Jõgevamaa
5	33,7%	Viljandimaa	5	29,8%	Hiiumaa
6	32,1%	Hiiumaa	6	28,9%	Saaremaa
7	29,6%	Saaremaa	7	26,9%	Viljandimaa
8	29,0%	Lääne Virumaa	8	23,5%	Järvamaa
9	25,7%	Raplamaa	9	23,3%	Lääne- Virumaa
10	25,3%	Põlvamaa	10	21,5%	Põlvamaa
11	25,2%	Järvamaa	11	20,3%	Pärnumaa
12	25,1%	Tartumaa	12	19,9%	Tartumaa
13	23,8%	Valgamaa	13	19,8%	Valgamaa
14	23,3%	Pärnumaa	14	18,3%	Raplamaa
15	22,4%	Harjumaa	15	18,0%	Harjumaa
Aritmeetiline Keskmine	27,1%		Aritmeetiline Keskmine	22,7%	

Lisa 4. Laenutaotluse ankeet

Elukoha tüüp	
Töökoht (firma nimi)	
Amet	
Töötatud aeg antud töökohas	
Haridus	
Kas Teil on ülalpeetavaid?	
Laenu kasutamise eesmärk	
Igakuine neto sissetulek, EUR	
Igakuulised kulutused, EUR	
Olete varem kasutanud laene, krediite? Kui jah siis milliseid:	
Kas Teil on kehtivaid finantskohustusi? kui on siis milliseid ja mis summades (EUR, täisarv):	
Kas Teid keegi kohustab või muul viisil sunnib võtma krediiti?	
Kas on Teie laene või muid krediite väljanõutud kohtutäiturite või kohtu kaudu?	

Andmete esitamisega kinnitan esitatud andmete õigsust ja täielikkust ning sealhulgas seda, et on laenuandjale esitanud kõik andmed ja asjaolud, mis puudutavad laenu taotlemist ja kasutamist ning võivad mõjutada taotleja majandusliku olukorra või laenu tagastamisvõime hindamist või laenuotsuse tegemist. Annan SNEL Grupp OÜ-le õiguse koguda täiendavaid andmeid ning õiguse töödelda kõiki esitatud ja SNEL Grupp OÜ poolt kogutud andmeid (sh kliendi esindaja andmeid) SNEL Grupp OÜ üldtingimustes sätestatud eesmärkidel, ulatuses ja korras. Käesolevaga samuti kinnitan, et olen enne andmete esitamist SNEL Grupp OÜ üldtingimustega tutvunud ning olen seeläbi teadlik oma õigustest seoses isikuandmete töötlemisega SNEL Grupp OÜ poolt. SNEL Grupp OÜ üldtingimused on kättesaadavad koduleheküljel www.bestcredit.ee ning SNEL Grupp OÜ kontoris. Kinnitan, et minu teovõimet ei ole piiratud ning puuduvad asjaolud, mis võiksid mõjutada minu otsustusvõimet.

Taotleja Ees- ja Perekonnanimi, allkiri

Taotluse esitamise kuupäev

SUMMARY

SHORT TERM FINANCIAL INVESTMENT MANAGEMENT IN A FAST LOAN COMPANY SNEL GROUP OÜ

Siim Isküll

Working capital of a company consists of cash, securities, accounts receivable and inventories. The aim of a company is to change all those into cash. From a perspective of a fast loan company where inventories are practically nonexistent, the main aim is to convert a debt in accounts receivable, which comes from making short term financial investments, into cash.

In a company that sells products or services accounts receivable comes from allowing clients to pay for them later. However in a fast loan company it comes from a decision to invest money into bonds that are issued by regular people. Having accounts receivable is normal to some extent, but after some time a part of it may become problematic. Currently problematic debts according to Statistics Estonia in finance companies excluding commercial banks make up more than half of their assets. That's why managing short term financial investments is of great importance in fast loan companies.

The aim of this paper is the improvement of short term financial investments management in a fast loan company by creating a scoring model.

Short term financial investment management in a fast loan company is very similar to accounts receivable management. The only difference between the two in a loan company is that in case of accounts receivable the debtor does not pay interest for the credit.

To avoid unnecessary short term financial investments it is required to keep credit risk under control. Credit risk consists of two components: quantitative and qualitative component. Qualitative component is fairly easy to reduce whereas reducing quantitative component requires special skills and systems. It can be reduced by using loan officers' subjective assessment or credit scoring that gives automatically credit score to every loan application using a special formula

Despite efficient systems that are created to reduce credit risk, bad investments are inevitable. Loan company has to deal with those bad investments and collect debts. There are two methods to collect them: non judicial and judicial. Non judicial methods seek contact with a client and make a compromise with him. Judicial methods use the help of court to collect debts.

In present day there are 17 active fast loan companies. According to Estonian statistics agency late payments to finance companies exceed the given loans amount. That gives a clear signal about the necessity of short term financial investments management.

OÜ Snel Group reduces its credit risk in two levels. First of all credit risk is assessed by client himself. The company controls this process by giving a client adequate information about the loan product and contract. On the other hand the application is handled by professional loan officer who makes a decision to grant credit by using information provided by client and publicly available sources.

From payment analysis it appeared that the majority of clients pays on time or before it. After the deadline the paying activity rate drops and does not rise before the debt officer starts its work. This happens 30-60 days after the initial payment should have been made. Although the paying activity rises the efficiency of debt officers over the last three quarters has dropped. The majority of loans that have reached loan officer will be collected through court of law.

Analyzing payment behavior through different states resulted harjumaa being the best and võrumaa having the worst paying customers. It is very likely that a customer who owes company money for a long time will be between the age of 21 and 25.

Overall credit risk in the company is average, as partly using Morgan Stanley method for assessing credit risk the company scored 3,33 out of 6 points. The company can predict its losses very efficiently as the provision of the company were very similar to authors' findings.

To improve short term financial investment management it is recommended to increase the rate of asking account balances. This is due to the fact that both, the rate of asking balances and the rate of clients paying on time or before time has dropped over the last three quarters. In addition a scoring model was composed that assesses clients' creditworthiness in scale 0 to 70 points. The model is designed to help loan officers do their job not substitute them.

The bachelor work can be further improved by compiling a more sophisticated scoring model.

**Lihthitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks
tegemiseks**

Mina, Siim Isküll (isikukood: 38912272768)

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihthitsentsi) enda loodud teose:

LÜHIAJALISTE FINANTSINVESTEERINGUTE JUHTIMINE KIIRLAENU
PAKKUVA ETTEVÕTTE OÜ SNEL GRUPP NÄITEL

mille juhendaja on Maire Nurmet

- 1.1.reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace-is lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;
  - 1.2.üldsusele kättesaadavaks tegemiseks ülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace'i kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni.
2. olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.
  3. kinnitan, et lihthitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Tartus 28.05.2013

(allkiri)